

INFORMÁTOR

XXII/2011/1

NITRA

OBSAH: • Dôležité informácie • Diskusia • Spoločensko-vedecké podujatia • Archeológia a verejnosť/Z činnosti múzeí • Jubileá • Nové publikácie • Oznamy redakcie •

DÔLEŽITÉ INFORMÁCIE

Zápisnica z Valného zhromaždenia Slovenskej archeologickej spoločnosti pri SAV zo dňa 20. 4. 2010¹

Valné zhromaždenie SAS pri SAV a Zjazd slovenských archeológov sa uskutočnil v dňoch 12. - 13. apríla 2011 v zasadacej miestnosti Archeologického ústavu SAV, na Akademickej ul. 2 v Nitre. Ich usporiadateľmi boli Slovenská archeologická spoločnosť pri SAV a Archeologický ústav SAV. Hlavným bodom programu boli voľby nového predsedu a výboru Spoločnosti na volebné obdobie 2011 - 2015.

Program

1. Otvorenie
2. Návrh programu
3. Voľba návrhovej komisie
4. Správa o činnosti a hospodárení SAS za rok 2010
5. Správa revíznej komisie
6. Návrh plánu činnosti SAS na rok 2011
7. Rôzne

Voľby predsedu a členov výboru SAS

Návrh uznesenia

Záver

Zápisnica z Valného zhromaždenia:

Pracovné zasadnutie Valného zhromaždenia otvorila predsedníčka SAS. Po odsúhlasení navrhnutého programu odovzdala slovo PhDr. Karolovi Pietovi, DrCs., ktorý pozdravil účastníkov za AÚ SAV a súčasne ospravedlnil neprítomnosť riaditeľa PhDr. Mateja Ruttkaya, CSc., ktorý bol z pracovných dôvodov mimo Nitry.

V ďalšom rokovaní sa postupovalo podľa bodov programu.

Správu o činnosti za rok 2010 predniesla PhDr. E. Miroššayová, CSc., správu revíznej komisie PhDr. I. Vlkolinská, CSc. V diskusii k správe mal pripomienku PhDr. I. Cheben, CSc., ktorý zdôraznil, nutnosť vyčerpať prostriedky pridelené z RSVS, aby sa nemuseli vracat'. Predsedníčka súhlasila a zdôvodnila to s mimoriadnymi zmenami termínov v odovzdávaní vyúčtovania a vyčerpania požadovaných prostriedkov, ku ktorým došlo koncom roku 2010, a ktoré výboru SAS značne skomplikovali situáciu. Napriek problémom však výbor SAS termíny vyúčtovania dodržal.

Plénum prednesené správy schválilo a odsúhlasilo návrh činnosti na rok 2011, ktorý predniesla PhDr. S. Stegmann-Rajtár, CSc.

K. Pieta pripomenul, aby sa akcie SAS realizované v spolupráci s Archeologickým ústavom SAV predrokovali v dostatočnom predstihu, aby mohli byť zaradené aj do jeho plánu činnosti. Pripomienka bola akceptovaná. Výbor zostaví plán činnosti na rok 2012 do konca novembra 2011.

V diskusii k programu vystúpil doc. ThDr. Š. Mordel, PhD. s požiadavkou o usporiadanie podujatia na propagáciu bohatej hrobky z Popradu-Matejoviec v Poprade pre širšiu verejnosť. V odpovedi ho K. Pieta ubezpečil, že s takouto akciou sa počíta.

E. Miroššayová informovala o zmenách financovania vedeckých spoločností spoločnosti od 1.01.2011, ktoré vyplývajú z novelizácie zákona č. 523/2004 Z. z. o rozpočtových pravidlách verejnej správy a o spôsobe ďalšieho postupu. Zhrnula výsledky doterajšej diskusie v SAV počas viacerých zasadnutí RSVS. Súčasne informovala, že rámcová zmluva o spolupráci medzi Archeologickým ústavom SAV a SAS pri SAV bola podpísaná 31.3.2011

a pripravuje sa na podpis návrh projektu a žiadosti o jeho finančnú podporu, ktorý má byť odovzdaný k 21.04.2011 Komisii SAV pre spoluprácu s vedeckými spoločnosťami.

Ďalej informovala, že výbor sa na svojom zasadnutí 24.02.2011 rozhodol udeliť výročnú cenu SAS pri SAV za rok 2010 v kategórii publikácia knihe: *Margaréta Musilová, Vladimír Turčan a kol.: Rímske pamiatky na strednom Dunaji od Vindobony po Aquincum. Nadácia pre záchranu kultúrneho dedičstva, Bratislava 2010, ISBN 978-80-968910-1-6. za kvalitnú formu popularizácie rímskych pamiatok pre širšiu verejnosť.*

V rôznom vystúplil Prof. J. Bujna, CSc. ako zástupca pracovnej skupiny a predložil na schválenie návrh „Etických zásad práce archeológa“.

Hlasovanie o ňom sa nestretlo s jednoznačnou podporou. Plénum odsúhlasilo možnosť hlasovať o jeho prijatí na tomto zhromaždení. Návrh nezískal potrebný počet hlasov.

Predsedička pripomenula, že na valnom zhromaždení sú prítomní aj iní účastníci ako sa zúčastňovali na diskusných fórach.

V diskusii vystúplil PhDr. V. Turčan, ktorý žiadal pred hlasovaním o Etických zásadách práce archeológa diskusiu. J. Bujna mu odpovedal, že otvorená diskusia prebiehala počas posledných troch rokov a mal možnosť sa k týmto otázkam vyjadriť.

Prof. Štefanovičová požiadala, aby sa s návrhom kódexu ďalej zaoberal aj nový výbor.

Druhá časť valného zhromaždenia bola venovaná voľbe predsedu a výboru na roky 2011 – 2015.

Počet účastníkov volieb podľa prezenčnej listiny: 81

Do návrhovej komisie boli zvolení: PhDr. M. Soják, PhD., PhDr. M. Musilová, Mgr. P. Toth,

do volebnej komisie doc. PhDr. E. Kaminská, CSc., PhDr. Turčan, PhDr. G. Nevizánsky, CSc.

Ešte pred začatím hlasovania vysvetlil PhDr. J. Labuda, CSc. že z dôvodu pracovnej zaneprázdnenosti odstupuje z kandidátky na predsedu, ale má záujem pracovať vo výbore.

Kandidátka na predsedu bola doplnená doterajšou predsedsedničkou a J. Labuda bol doplnený medzi kandidátov do výboru.

Po prečítaní výsledkov volieb a odsúhlasení návrhu uznesenia E. Miroššayová zasadnutie Valného zhromaždenia 2011 ukončila.

Zapísala: Susanne Stegmann-Rajtár

Uznesenie z rokovania Valného zhromaždenia Slovenskej archeologickej spoločnosti pri SAV, konaného 12.04.2011 v Nitre.

1. Valné zhromaždenie vzalo na vedomie Správu o činnosti a hospodárení SAS za rok 2010.
2. Valné zhromaždenie schválilo správu revíznej komisie a predložený plán činnosti SAS na rok 2011.
3. Valné zhromaždenie hlasovaním neodsúhlasilo prijatie predložených Etických zásad práce archeológa.
4. Valné zhromaždenie udelilo absolútorium odstupujúceho výboru.
5. Valné zhromaždenie na funkčné obdobie 2011-2015 zvolilo predsedu, členov výboru a revíznej komisie.

Zapísal: Marian Soják

Valné zhromaždenie SAS pri SAV vo voľbách uskutočnených podľa platných stanov dňa 12.4. 2011 v Nitre zvolilo na funkčné obdobie 2011 - 2015 za predsedu a za členov výboru a revíznej komisie nasledovných členov SAS (www.sas.sav.sk)

Výbor Slovenskej archeologickej spoločnosti

<i>Predseda:</i>	<i>PhDr. Elena Miroššayová, CSc. (Archeologický ústav SAV, Košice) e-mail: mirossa@saske.sk</i>
<i>Podpredseda:</i>	<i>PhDr. Susanne Stegmann-Rajtár, CSc. (Archeologický ústav SAV, Nitra) e-mail: zuzana.rajtarova@savba.sk</i>
<i>Tajomník:</i>	<i>Mgr. Klaudia Daňová, PhD. (Archeologický ústav SAV, Nitra) e-mail: klaudia.danova@savba.sk</i>
<i>Hospodár:</i>	<i>Mgr. Alena Bistáková, PhD. (Archeologický ústav SAV, Nitra) e-mail: alena.bistakova@savba.sk</i>
<i>Členovia výboru SAS:</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. <i>Mgr. Henrieta Baliová, PhD. (Archeologický ústav SAV, Nitra) e-mail: heny@pobox.sk</i> 2. <i>Mgr. Igor Bazovský, PhD. (Slovenské národné múzeum, Bratislava) e-mail: igor.bazovsky@centrum.sk</i> 3. <i>Mgr. Radoslav Čambal (Slovenské národné múzeum, Bratislava) e-mail: radocambal@centrum.sk</i> 4. <i>PhDr. Lýdia Gačková (Archeológia Zemplín, Michalovce)</i>

e-mail: lydia.gackova@gmail.com

5. Mgr. Eva Horváthová, PhD. (Archeologický ústav SAV, Košice)

e-mail: ehorvath@saske.sk

6. Mgr. Rastislav Hreha, PhD. (Archeologický ústav SAV, Košice)

e-mail: hreha@saske.sk

7. PhDr. Ján Hunka, CSc. (Archeologický ústav SAV, Nitra)

e-mail: jan.hunka@savba.sk

8. PhDr. Jozef Labuda, CSc. (Slovenské banské múzeum, Banská Štiavnica)

e-mail: labuda@muzeumbs.sk

9. PhDr. Marta Mácelová, PhD. (Univerzita Mateja Bela, Banská Bystrica)

e-mail: macelova@fhv.umb.sk

10. PhDr. Margaréta Musilová (Mestský ústav ochrany pamiatok, Bratislava)

e-mail: margareta.musilova07@gmail.com

11. Mgr. Jana Šuteková, PhD. (Univerzita Komenského, Bratislava)

e-mail: sutekova@fphil.uniba.sk

Členovia revíznej komisie SAS:

1. PhDr. Eva Fottová (Archeologický ústav SAV, Nitra)

e-mail: nraufott@savba.sk

2. PhDr. Jozef Moravčík (dôchodca, Považské múzeum v Žiline)

3. PhDr. Ivona Vlkolinská, CSc. (Archeologický ústav SAV, Nitra)

e-mail: ivona.vlkolinska@savba.sk

Knižnica:

PhDr. J. Hunka, CSc. (Archeologický ústav SAV, Nitra)

e-mail: jan.hunka@savba.sk

Redakcia Informátora:

Hlavný redaktor:

A. Bistáková e-mail: alena.bistakova@savba.sk

Členovia:

R. Čambal, E. Horváthová, E. Miroššayová, M. Musilová, J. Šuteková

Ekonomka:

Ing. Soňa Blašková

e-mail: blaskovas@satronet.sk

Zjazd Slovenských archeológov 2011

Stretnutie slovenských archeológov otvorila opätovne zvolená predsedkyňa Elena Miroššayová a odovzdala Výročnú cenu SAS pri SAV za rok 2010 v kategórii publikácia knihy: Margaréta Musilová, Vladimír Turčan a kol.: Rímske pamiatky na strednom Dunaji od Vindobony po Aquincum. Nadácia pre záchranu kultúrneho dedičstva, Bratislava 2010, ISBN 978-80-968910-1-6 za kvalitnú formu popularizácie rímskych pamiatok pre širšiu verejnosť. Cenu prevzala a odmenenú publikáciu predstavila jedna z autoriek PhDr. M. Musilová.

Program pracovného rokovania zjazdu sa už tradične začal slávnostnou prednáškou. Výbor SAS tentokrát pozval z Nemecka renomovanú bádateľku na dobu bronzovú Prof. Dr. Carolu Metzner-Nebelsick (Ludwig-Maximilians-Universität München), ktorá predniesla tému projektu DFG: Ein monumentaler Kultbau der späten Bronzezeit aus Lāpus und sein Kontext.

Program pracovného rokovania zjazdu sa už tradične začal slávnostnou prednáškou. Výbor SAS tentokrát pozval z Nemecka renomovanú bádateľku na dobu bronzovú Prof. Dr. Carolu Metzner-Nebelsick (Ludwig-Maximilians-Universität München), ktorá predniesla tému projektu DFG: Ein monumentaler Kultbau der späten Bronzezeit aus Lāpus und sein Kontext.

C. Kacsó v diskusii s V. Furmánkom (foto: E. Čaprďová).

Ďalej odznali nasledovné prednášky:

E. Krekovič: Etická kríza slovenskej archeológie?

V. Struhár - J. Labuda: Nález medeného koláča zo Španej doliny a nová etapa výskumu zaniknutých banských diel

V. Turčan: Europrojekt Jantárová cesta

Š. Mordel: Kultúrno-historický význam archeologických výskumov v Qumráne

13.4.2011:

K. Elschek: Nový kniežací hrob z doby rímskej zo Zohora

T. Štolcová: Najnovšie výsledky spracovania nálezov z kniežacieho hrobu v Poprade-Matejovciach

P. Jelínek - J. Vavák: Zisťovací výskum v priestore opevnenej osady v Budmericiach

J. Rajtár - R. Ölvecký: Výskum dočasných rímskych táborov z obdobia markomanských vojen

Občerstvenie a neformálna diskusia počas prestávky (foto: E. Čaprďová).

R. Hreha: Žiarové hroby kyjatickej kultúry v Silici

H. Chorvátová: K relatívnej chronológii pohrebiska v Starom Měste „Na valách“ a jej vplyv na súčasnú chronológiu

M. Bernát - A. Ďurianová: Votívne oltáre a terra sigilata zo svätyne I.O.M. na Pfaffenbergu/Carnuntum

Z. Poláková: Výskum kostola reformovanej kresťanskej cirkvi v Plešivci.

Na záver zjazdu odznela ešte jedna zaujímavá prednáška nášho host'a z Rumunska:

C. Kacsó: Die Hügelnekropole von Lăpuș. Eine zusammenfassende Betrachtung.

Plán činnosti SAS pri SAV na rok 2011

Akcie:

1. Aktuálne problémy archeologického bádania na Slovensku (3. diskusné fórum)

Nitra 29. 03. 2011

2. Valné zhromaždenie a Zjazd slovenských archeológov 2011

Nitra 12.-13.04.2011

Akcie projektu, na ktorý žiadame podporu:

Projekt: Cyklus vedeckých podujatí k aktuálnym problémom slovenského praveku, včasnej doby dejinnej a stredoveku.“ - Prezentácia výsledkov terénneho a teoretického výskumu.

Zjazd slovenských archeológov - vedecký seminár:

	z prostriedkov SAS	požiadavka zo SAV
Významné výsledky archeologického výskumu na Slovensku v roku 2010 Nitra - 12.-13.04.2011	150 €	200 €
Seminár: Stavebno-historický vývoj Košíc v stredoveku a novoveku. Košice – 28. 04. 2011	0	0
Medzinárodné sympóziu: „Argenti Fodina 2011“ Téma: Montánna archeológia a montanistika v stredoeurópskom priestore Banská Štiavnica - 7.–9. 09. 2011.	200 €	200 €
20. stretnutie východoslovenských archeológov – vedecký seminár: Téma: Archeologické výskumy na východnom Slovensku. Košice – október 2011	50 €	50 €
Kolokvium: „Doba laténska na juhozápadnom Slovensku.“ Bratislava - december 2011	25 €	100€
Časopis Informátor SAS pri SAV 2011, č. 1, 2.	260 €	400€

Ostatné:

Správa stránky www.sas.sav SAS

250 €

Činnosť výboru a ekonomická činnosť

680 €

Slovenská archeologická spoločnosť ďakuje predchádzajúcemu výboru a redakcii časopisu Informátor za aktívnu činnosť v minulom funkčnom období. Novozvoleným členom výboru a redakcii želáme veľa pracovných úspechov.

Susanne Stegmann-Rajtár

Slovenská archeologická spoločnosť pri SAV

organizuje exkurziu

**Po stopách Rimanov u našich rakúskych susedov
Carnuntum Petronell – Bad Deutsch Altenburg – Hainburg
v rámci Dolnorakúskej krajinkej výstavy, ktorá trvá už len do 15. novembra 2011.**

Termín exkurzie: **30. 9. 2011**

Odchod: **o 8.00 z Trnavského múta pred Istropolisom v Bratislave**

Program:

Odchod cez Hainburg do Petronell – Carnunta:

o 9.00 prehliadka novootvoreného **Archeologického parku**, kde sa ako „mávnutím čarovného prútika zrazu ocitnete v antickom staroveku a na vlastnej koži zažijete autentickú atmosféru tohto obdobia. Môžete sa túlať ulicami so stavbami zhotovenými presne podľa antických stavebných plánov. Prezriete si veľkolepý palác, klasickú mestskú vilu „villa urbana“ a budete môcť obdivovať absolútnu svetovú senzáciu, verne zrekonštruované rímske termálne kúpele zo začiatku 4. storočia n. l.. Okrem úctyhodnej veľkosti antického kúpeľného areálu za pozornosť stojí aj dômyselné riešenie kúrenia (hypocaustum) a zásobovanie vodou“. V novootvorenom informačnom centre je prezentovaný model Carnunta s rozlohou 350 m², ktorý bol vytvorený v presnej mierke ku skutočnému antickému mestu. Najmodernejšia audiovizuálna technika zase navodí atmosféru každodenného života v rímskom meste. V samotnom Archeologickom parku ako aj mimo je možnosť naobedovať sa v pohostinstvách samoobslužného charakteru. Súčasťou prehliadky bude aj najznámejšia rímska staveľská pamiatka Pohanská brána (dominanta regiónu) a dva amfiteátre.

Poobede o 14.00 sa presunieme do Bad Deutsch Altenburgu na prehliadku **Múzea Carnuntina**, ktoré bolo vytvorené v štýle rímskeho vidieckeho sídla a na jeho otvorení v roku 1904 sa zúčastnil aj cisár František Jozef. Prehliadka výstavy „Božie obrazy – ľudské obrazy“ potrvá približne 1 hod. Výstava je zameraná na rímsky náboženský kult a rímsku spoločnosť, náboženské rituály, božstvá a veštenie. Následne odchod do Hainburgu, stredovekého mestečka s najväčšou zachovanou stredovekou mestskou bránou v Európe - Viedenskou bránou, kde je múzeum s novou expozíciou k dejinám archeologického bádania na okolí, vrátane keltského oppida na Braunsbergu. V Hainburgu si záujemci môžu pozrieť tretiu časť Dolnorakúskej výstavy s názvom Dobývať a objavovať v premenách času v **Kulturfabrik** (bývalá c.a k. tabaková továreň). Okrem iných zaujímavých exponátov je možné vidieť depot keltských mečov a nádoby s býčou hlavou zo slávneho „Zlatého pokladu“ z Nagyszentmiklós/Sânnicolau Mare (Rumunsko). O 17.00 odchod do Rusoviec – Gerulaty, návšteva novej expozície. Príchod do Bratislavy o 19.00 hod.

Vstupné: 8.- Euro na Landesaustellung + 2,50 sprievodca v slovenčine; 2.- Euro Viedenská brána - individuálne, dôchodcovia nad 65 rokov vstupné okrem sprievodcu zdarma ako aj členovia ICOM.

Doprava: autobus zdarma členovia SAS, nečlenovia 3.- Eurá.

Strava: individuálna s možnosťou rezervácie obeda priamo v Archeologickom parku

Prihlásiť sa môžete do 20.9.2011 na mailovej adrese PhDr. M. Musilovej: margareta.musilova07@gmail.com

Bad Deutsch Altenburg – Museum Carnuntinum

Informačné centrum Petronell Carnuntum

Rímsky legionár v kúpeľoch

Mithraeum

Archeológovia Slovenskej archeologickej spoločnosti pri SAV na 3. diskusnom fóre

V utorok 29. marca 2011 sa vo veľkej sále Ponitrianskeho múzea v Nitre, na Štefánikovej triede 1 uskutočnila konferencia „Aktuálne problémy archeologického bádania na Slovensku“. Zorganizovala ju Slovenská archeologická spoločnosť pri SAV v súlade s uznesením valného zhromaždenia v apríli 2008. Prvý ročník tohto diskusného fóra sa konal už roku 2009 a ukázal, že je veľmi prospešné, aby archeológovia vytvorili širokú diskusnú platformu na riešenie mnohých aktuálnych otázok (*Informátor XX/2009/1-2, s. 12*). Druhý ročník sa konal v roku 2010 a zvolenou témou bola „Etika v archeológii a príprava etického kódexu a komory archeológov“. Stretnutie sa uskutočnilo v Archeologickom múzeu SNM v Bratislave a taktiež sa stretlo s veľkým záujmom. Účastníci konferencie mali možnosť kriticky sa vyjadriť k jednotlivým bodom textu navrhovaného etického kódexu, ktorý bol následne predložený k pripomienkovaniu na internetovej stránke SAS (*Informátor XXI/2010,1 s. 11-1*).

Na 3. diskusnom fóre odznelo viacero prednášok a opäť sa živo diskutovalo na tému etiky a etického konania v archeológii, ako aj k pripravenému textu etického kódexu. Rovnako ako v predchádzajúcich rokoch oslovili organizátori najprv archeológov pracujúcich vo vedúcich funkciách (Archeologický ústav SAV, Pamiatkový úrad SR, v múzeách, na univerzitách a v súkromných firmách) a potom aj radových pracovníkov jednotlivých inštitúcií. Host'om podujatia bol Mgr. Alex Tahy z pamiatkovej inšpekcie MK SR. Podnety na všetky doterajšie stretnutia boli publikované už v roku 2009 (*Informátor XX/2009/1-2, s. 5-6*). Konferenciu za organizátorov otvoril a úvodné slovo predniesol prof. Jozef Bujna, CSc., z katedry archeológie FF UKF v Nitre.

Pohľad na účastníkov 3. diskusného fóra.

Prvý blok referátov uviedla PhDr. Susanne Stegmann-Rajtár, CSc., podpredsedníčka SAS pri SAV, z AÚSAV Nitra. Témou prvých dvoch prednášok bolo uplatňovanie Zákona o ochrane pamiatkového fondu: Referáty zazneli v tomto poradí: *JUDr. Mgr. Tomáš Michalík (Ministerstvo kultúry SR, Bratislava): Uplatňovanie Maltského dohovoru na Slovensku - skutočnosť alebo fikcia; Mgr. Renáta Glaser-Opitzová - Mgr. Andrea Feníková (Pamiatkový úrad SR, Bratislava): Ochrana archeologického kultúrneho dedičstva. Legislatívne východiská a skutočnosť. Témou ďalších dvoch prednášok boli etické zásady práce archeológa (finalizácia): Mgr. Martin Furman, PhD. (Krajský pamiatkový úrad, Žilina): (Ne)záujem archeologického spoločenstva o etické zásady; Prof. PhDr. Eduard Krekovič, CSc. (Katedra archeológie FF UKF, Bratislava): Etické zásady práce archeológa (finálna podoba). Poobede zazneli ďalšie prednášky: PhDr. Milan Horňák, PhD., - Mgr. Ján Zachar (VIA MAGNA s.r.o.): Ku skvalitneniu archeologických výskumov z hľadiska logistiky a kooperácie s orgánmi štátnej správy (krátky pohľad na súčasnú metodiku a legislatívu); Potom nasledovala prednáška k téme: *Ako ďalej s profesijným združením archeológov na Slovensku? PhDr. Danica Staščíková-Štukovská (AÚSAV Nitra): Ako ďalej s organizáciou archeológov na Slovensku a dodržiavanie Etických zásad práce archeológa*. Po diskusii k jednotlivým bodom programu pokračoval generálnou rozpravou k téme Etických zásad práce archeológa, ktorú moderoval prof. Jozef Bujna, CSc.*

V záverečnej diskusii prítomní vyjadrili svoj názor k rôznym otázkam a kriticky sa vyjadrili k niektorým sporným bodom, ktoré sa týkajú nielen Etického kódexu, ale aj prípravy profesijného združenia archeológov Slovenska. Organizátori sa dohodli, že text Etických zásad práce archeológa predložia na schválenie na Zjazde SAS v apríli 2011. Na záver konferencie sa organizátori poďakovali referujúcim, ako aj všetkým prítomným za ich účasť.

Susanne Stegmann-Rajtár

Etická kríza slovenskej archeológie?

Spravodlivosť a mravnosť sú ako vtáci letiaci nad morom -
musia stále mávať krídlami, aby sa neutopili.

Arnošt Lustig (nedávno zosnulý český spisovateľ)

Začal som týmto citátom, lebo prijatie Etického kódexu považujem za „mávanie krídlami“ slovenskej archeológie. Možno to nie je také dramatické ako u tých vtákov, ale domnievam sa, že takéto mávanie nijako neuškodí slovenskej archeológii a môže len urýchliť jej rozlet.

V tomto príspevku si dovoľím malé zamyslenie nad stavom archeologického bádania na Slovensku, ktorý ma znepokojuje. Väčšinou ide o otázky, ktoré nie sú zahrnuté v Etickom kódexe a niektoré ani nemôžu byť. Patrim k mladšej fáze staršej generácie slovenských archeológov – povedzme stupeň Reinecke A2/A3, niečo si teda už pamätám a môžem sa vyjadriť k niektorým problémom, ktoré majú dlhotrvajúci charakter. Tie problémy však vidí aj mladá generácia a môžem zodpovedne prehlásiť, že ich vníma veľmi citlivo a kriticky. Nadobudol som tento dojem v diskusii so študentmi, doktorandmi či mladými kolegami, ktorí sa však boja verejne vystúpiť v obave o svoje budúce či terajšie zamestnanie. Táto skutočnosť ma osobne veľmi mrzí a svedčí to o nie najlepšom stave našej vednej disciplíny. O tomto stave väčšina archeológov vie alebo aspoň niečo tuší, ale tvári sa, že je všetko v poriadku, eventuálne v kuloárových diskusiách sa dopočujeme o jednotlivých kauzách, prípadne „kauzách“. Čo ten alebo onen kolega mal urobiť a neurobil, resp. čo urobil zle a pod.

Mnohé kauzy a zhoršenie vzťahov medzi inštitúciami paradoxne spôsobil nový pamiatkový zákon. Jednak sa archeologické subjekty v rámci všeobecnej honby za peniazmi investorov považujú navzájom za nekalú konkurenciu a jednak dodržiavanie zákona resp. jeho interpretácia spôsobujú problémy medzi ministerstvom, prípadne pamiatkármi a inými archeologickými inštitúciami. Možno by stačilo osvojiť si niektoré pravidlá etického a teda aj ľudskejšieho prístupu k problémom. Tu samotný etický kódex nepomôže. Mám na mysli napríklad aj akúsi pokoru a ochotu netrvať vytrvalo a za každú cenu na svojej pravde, lebo niekedy je pravda uprostred. Treba diskutovať o problémoch ústretovojšie a dokázať prijať aj kritické názory. Starší zaslúžilí bádatelia by sa nemali urážať za oprávnenú kritiku zo strany aj veľmi mladých kolegov, na druhej strane mladí kolegovia by si mohli uvedomiť koho a za čo kritizujú a zvoliť citlivejší prístup. Často stačí aj obyčajná slušnosť, ak sa dodržiava na oboch stranách. Malo by nám ísť predovšetkým o rozvoj slovenskej archeológie ako celku a nie iba o blaho vlastnej inštitúcie, či nebudaj osoby.

Ak by sme etiku chápali trochu širšie – a ja som náchylný ju chápať práve takto – mohli by sme sa zamyslieť aj nad otázkami, ktoré tak isto nerieši etický kódex. Mali by však patriť k nepísaným pravidlám v oblasti etiky vedeckej práce. Už som sa na niektorom zjazde venoval problematike recenzií a volal som po potrebe ich písania. Myslím, že ak som špecialista na nejakú oblasť, je mojou povinnosťou písať recenzie prác venovaných danej téme. Recenzie by však mali byť kritické a vytvárať priestor na serióznú diskusiu. Nepovažujem preto za etické, ak recenziu nejakej práce píše kolega z pracoviska – obvykle to nie je recenzia, ale reklama.

Tak isto za neetický považujem spôsob práce s prameňmi. Namiesto seriózneho publikovania materiálu – aspoň vo forme katalógu – sa často pracuje s neoveriteľnými údajmi, ktoré nie sú v publikácii náležite zdokumentované a musíme autorovi jednoducho veriť, že to bolo tak, ako to on uvádza. Vyberajú sa tzv. „špeky“ z nálezového súboru a zvyšný materiál zostáva dlhé roky nepublikovaný.

K etickým povinnostiam vedeckej komunity by som zaradil aj písanie syntetických prác. Pri rôznych výročiach sa chválime našimi úspechmi a máme na mysli predovšetkým nálezy. Tu by som si dovoľil citovať profesora archeológie na Columbia university v New Yorku: „Archeológia nie je o tom čo nájdete, ale čo s tým viete urobiť“. Je to voľný preklad, v angličtine to znie lepšie: „Archaeology is not what you find, it's what you find out“. My sme sa nedokázali dopracovať k serióznej syntéze slovenského praveku, na rozdiel napríklad od PDČ, PDM, či najnovšieho 8 zväzkového prehľadu. Kolegovia v Českej republike pochopili, že treba revidovať zastaralé syntézy z faktografického, ale najmä teoretického hľadiska.

K etike vedeckého bádania by som zaradil aj serióznú analýzu dejín slovenskej archeológie v rokoch 1948 – 1989. Myslím, že doba je už zrelá na to, aby sme sa dokázali bez predsudkov a preferovania osobných zážitkov pozrieť na toto obdobie. Hoci aj osobné zážitky majú svoju vypovedaciu schopnosť, tie by však patrili na stránky povedzme Informátora SAS, kde by sa vo forme spomienok či rozhovorov mohla vyjadriť odchádzajúca generácia archeológov (prv než nám odíde definitívne).

Sú tu aj ďalšie otázky, ktoré nie sú zahrnuté v Etickom kódexe, ale stručne sa o nich zmienim. Ide napríklad o využívanie nálezov, u ktorých máme podozrenie, že boli získané nie celkom legálnym spôsobom, resp. priama spolupráca s detektoristami.

Etický problém predstavuje aj otázka kedy je vhodné na nálezisku kopať a kedy nie, s ktorou súvisí problematika nedeštruktívneho výskumu. Tu tiež do značnej miery zaostávame za českými kolegami.

Zdá sa mi, že aj existencia samotnej tzv. zmluvnej archeológie predstavuje na Slovensku etický problém a chýba mi otvorená diskusia k činnosti „súkromníkov“, ku ktorým má väčšina „štátnych archeológov“ výhrady – bohužiaľ zase len kuloárové. Kolegovia zo SAHI by si mali všimnúť aj rôzne zahraničné etické kódexy, ktoré riešia problematiku výskumu archeologického dedičstva dodnes existujúcich komunit (v danom prípade Indiánov). K nám zatiaľ tento problém nedorazil, ale možno je len otázkou času, kedy napríklad cirkev bude mať výhrady k výskumu relatívne mladých cintorínov.

Po vypočítaní tohto príspevku ma možno budete považovať za idealistu – nepopieram toto obvinenie (lebo v dnešnej dobe má toto označenie už často charakter obvinenia). Kto nie je realista, či tzv. pragmatik, nemá nádej na úspech. Domnievam sa však, že sa musíme snažiť o napĺňanie akýchysi, hoci nedosiahnuteľných ideálov, pretože rezignácia na ne by nás mohla vohnať do morálne – etického relativizmu, čo je mimochodom dosť príznačné pre súčasnú postmodernú dobu.

Ak by som mal odpovedať na otázku v názve tohto príspevku, musím konštatovať, že etická kríza slovenskej archeológie má už pomaly charakter permanentného stavu.

P.S. Príspevok bol prednesený ešte pred hlasovaním o Etickom kódexe, ktorý sa bohužiaľ neprijal, takže uvedené problémy sa javia v ešte aktuálnejšom svetle.

Eduard Krekovič

SPOLOČENSKO VEDECKÉ PODUJATIA

19. ročník Stretnutia východoslovenských archeológov v Hanušovciach nad Topľou

Slovenská archeologická spoločnosť už po 19. krát zorganizovala stretnutie archeológov pôsobiacich na východnom Slovensku. Toto podujatie každoročne dokazuje svoju životaschopnosť - už i svojim trvaním, nepretržitou tradíciou a vzrastajúcim počtom záujemcov. Neformálny seminár sa organizuje vždy v závere výskumnej sezóny a predstavuje možnosť prezentácie výsledkov aktuálnych terénnych výskumov, ale aj teoretických bádání a v neposlednom rade možnosť výmeny skúseností a neformálnych kolegiálnych stretnutí. Každoročne sa spoluorganizovania ujíma niektorá z inštitúcií, kde pôsobia profesionálni archeológovia, čo umožňuje spoznať jednotlivé archeologické pracoviská a tiež rozložiť bremeno organizačnej práce.

Hostiteľskou inštitúciou 19. stretnutia východoslovenských archeológov, ktoré sa konalo 2. 12. 2010, bolo Vlastivedné múzeum v Hanušovciach nad Topľou. Zúčastnilo sa ho 31 účastníkov, v prevažnej miere profesionálnych archeológov. Ako hosť bol na seminári prítomný aj zástupca Užhorodskej univerzity, Ústavu výskumu Karpát, ktorý je zahraničným partnerom usporiadateľskej organizácie. Po privítaní riaditeľkou múzea M. Kotorovej-Jenčovej otvorila stretnutie predsedníčka SAS pri SAV E. Miroššayová a prítomných

Účastníci stretnutia (Foto: E. Dercová)

pozdral tiež I. Cheben za AÚ SAV. V celodennom maratónom odznelo 19 referátov. V prvom bloku referovala M. Attresová o výskume lokality Čičarovce – Liceumi domb v r. 2010, E. Horváthová predniesla spoločný príspevok s L. Luštíkovou o najnovších výsledkoch výskumu na polykulturnej lokalite Chmel'ové v Prešove-Solivare, E. Miroššayová informovala o pamiatkach z doby železnej na pieskových dunách Východoslovenskej nížiny a napokon R. Hreha predstavil výskum sídliskových objektov z doby halštatskej vo Svinici (okr. KE okolie).

V ďalšom bloku sa predstavili najmä výskumy z výstavby diaľnice D1: P. Fecko predniesol spoločný príspevok s M. Sojákom Výskum na D1, úsek Jánovce – Jablonov (stručná informácia), M. Kučerová Záchrané výskumy Múzea v Kežmarku na D-1, M. Čurný

Niekoľko informácií o pravekom a stredovekom osídlení Starej Levoče (Na margo archeologického výskumu pred výstavbou diaľnice D1 – „Jánovce – Jablonov“, úsek Levoča),

A. Kušnierová Archeologický výskum vykonaný na stavbe diaľnice D1 Jánovce – Jablonov (kataster Iliášovce, Dravce). V závere dopoludňajšej časti vystúpil P. Tajkov s referátom Vybrané výskumy Fakulty umení Technickej univerzity Košice.

Po nasýtení tela počas obednej prestávky, ktorá sa nezaobišla bez kuloárových diskusií, konzultácií a priateľských rád, sa bádatelia vrátili k pracovnému programu seminára. V prvom popoludňajšom bloku predstavili výsledky svojich výskumov pracovníci Archeológie Zemplín, s.r.o., Michalovce: L. Gačková archeologické výskumy v roku 2010; nové nálezy z obdobia neolitu a eneolitu na Vsl. nížine a záchraný výskum na lokalite Slanské Nové Mesto, okr. Košice okolie, P. Schreiber záchraný výskum na lokalitách Zemplínska Teplica a Čeľovce, okr. Trebišov, Z. Krišovská záchraný výskum na lokalite Chmiňany, okr. Prešov a P. Šimčík záchraný výskum na lokalite Oborín, okr. Michalovce.

Posledný blok referátov naplnili informáciami o svojich výskumoch R. Rusnák, ktorý referoval o výskumoch AÚ SAV v historickom jadre Košíc v r. 2010, M. Uličný a P. Harčar, ktorí prezentovali Výsledky archeologického výskumu bašty č. 9 na hrade Šariš a zahraničný hosť A. V. Moizhes, ktorý predstavil výskumy archeologickej expedície Užhorodskej národnej univerzity v r. 2010.

Záver seminára patrilo domácim archeologičkám - I. Malinkovej a jej referátu o troch výskumoch hanušovského múzea v Bardejove a M. Kotorovej-Jenčovej a jej prezentácii výskumu stredovekého kostola vo Vranove n. T.

Bohatý program stretnutia zhrnula a seminár uzavrela E. Miroššayová, predsedníčka SAS pri SAV. Opätovne sa potvrdila prospešnosť takýchto stretnutí, ktoré ponúkajú možnosť prezentovať najaktuálnejšie výsledky výskumov, zoznámiť sa s dianím v archeologickom výskume východoslovenského regiónu, ponúkajú priestor na výmenu skúseností (čo najmä pre malé inštitúcie, kde pôsobí jeden, maximálne dvaja archeológovia, je neoceniteľnou pomocou!) a v neposlednom rade sú miestom na kolegiálne neformálne stretnutia. Väčšina z účastníkov využila tiež možnosť prezrieť si archeologickú časť expozície hosťiteľského múzea. Ďalší, už 20., jubilejný ročník Stretnutia východoslovenských archeológov sa bude konať v Košiciach, na pracovisku AÚ SAV.

Mária Kotorová-Jenčová

Dni Antona Točíka

Archeologický ústav SAV organizoval dňa 11.4.2011 podujatie pod názvom „Dni Antona Točíka“. Akcia sa uskutočnila na pôde Archeologického ústavu v Nitre. Cieľom tohto stretnutia bolo zosumarizovať najdôležitejšie výsledky vedecko-výskumnej činnosti pracoviska za rok 2010.

Slávnostné prednášky otvoril J. Vladár príhovorom o osobnosti A. Točíka, po ktorom bolo podujatie pomenované. Po tomto úvode riaditeľ Archeologického ústavu SAV M. Ruttkay poinformoval o hlavných výsledkoch a ďalšom smerovaní tejto vedeckej inštitúcie. Zdôraznil najmä úspechy v oblasti riešenia viacerých grantových projektov, na ktorých sa úspešne podieľa veľké množstvo interných ale aj externých pracovníkov. Zaujímavé výsledky predstavila v oblasti spracovania staršieho výskumu Ľ. Kaminská.

Prednáška prof. A. Ruttkaya (foto: M. Cheben).

V rámci grantového projektu spracováva Gravettiensku lokalitu Nitra I – Čermáň. J. Bátora sa vo svojej prednáške zameril na najnovšie výsledky výskumu opevnených sídlisk zo staršej doby bronzovej na juhozápadnom Slovensku. Spolupráca viacerých vedných disciplín v grantovom projekte priniesla aj v tomto prípade očakávané ovocie. Priebežné výsledky spracovania, za posledných niekoľko

rokov snáď najmedializovanejšieho nález z roku 2006, predstavili K. Pieta a T. Štolcová. Archeologický výskum kniežacej hrobky (4.-5. stor. n.l.) v Poprade Matejovciach sa aj vďaka štátnej podpore stal projektom. Konzervácia a veľmi podrobná dokumentácia jednotlivých častí hrobky prebieha naďalej v laboratóriách v Schlezwigu. Nemenej zaujímavý nález sa podaril v roku 2010 aj K. Elschekovi, ktorý počas záchranného výskumu objavil bohatý kniežací hrob v Zohore. Nález je datovaný do doby rímskej a jeho unikátnosť spočíva najmä v zachovaní milodarov, ktoré boli v podobe kovových ale aj sklenených nádob rímskej proveniencie. Ďalšiu dôležitú tému a to kooperáciu archeológa a reštaurátora predstavil vo svojej prednáške A. Ruttkay. Na príklade starších výskumov demonštroval nové pozorovania v oblasti výskumu stredovekých architektúr. Záver prednáškovej časti patril kolektívu autorov, ktorý sa zúčastnili jednej z najväčších výskumných aktivít Archeologického ústavu SAV za posledné roky a to záchranných výskumov na trase R1. Prednášajúci P. Bednár predstavil postupne všetky etapy výskumu ako aj samotné náleziská.

Medzi najdôležitejšie výsledky vedecko-výskumnej činnosti Archeologického ústavu patrí publikovanie a zverejňovanie najnovších informácií, či už odbornej alebo všeobecnej verejnosti. Z tohto dôvodu bol v programe vyčlenený čas na prezentáciu najnovších publikácií z dielne bádateľov Archeologického ústavu.

Po vzore iných ústavov sa aj Archeologický ústav SAV rozhodol každoročne odmeniť prácu mladých vedeckých pracovníkov. Vyhlásenie súťaže o najlepšieho mladého vedeckého pracovníka bude motivačným prostriedkom k osobnej prezentácii mladých bádateľov. Pravidlá súťaže sa nachádzajú na stránkach Archeologického ústavu SAV.

Dni Antona Točíka boli a v budúcnosti budú späté s odovzdávaním ocenení významným osobnostiam archeológie. V prvom ročníku boli ocenení dvaja zahraniční bádatelia Prof.dr. Hab. Michal Parczewski (Institut Archeologii Uniwersytet Rzeszowski) a Dr. Phil. Knut Rassmann (Römisch-Germanische Kommission, Frankfurt a.M.). Z radov zamestnancov Archeologického ústavu SAV boli ocenenia odovzdané prof. PhDr. A. Ruttkayovi, DrSc., PhDr. M. Hanuliakovi, DrSc., PhDr. K. Pietovi, DrSc., PhDr. P. Šalkovskému, DrSc. a PhDr. R. Kujovskému, CSc. Ďakovným listom boli ocenení aj dlhodobí pracovníci Archeologického ústavu A. Kováčová, E. Chropovská, H. Bublová, J. Krátky a R. Kubičková.

Na záver už len pranie, aby sa Dni Antona Točíka stali tradíciou, ktorá bude pripomínať tohto veľikána Slovenskej archeológie.

Kludia Daňová

Konferencia Kelti 2011

V poradí už dvanásť stretnutie odborníkov na dobu laténsku sa uskutočnilo v príjemnom prostredí Slapské priehrady v hoteli Hladina, iba 45 km južne od Prahy, medzi Neveklovem a Novým Knínem. Organizačne tieto stretnutia zastrešuje Česko-slovenská skupina pre dobu železnú. Ide o medzinárodné konferencie, ktorých sa okrem odborníkov z Čiech, Moravy a Slovenska zúčastňujú aj kolegovia z Poľska, Rakúska a Nemecka. Tohtoročné stretnutie pripravil a zastrešil Ústav archeologickej památkovej péče Stredných Čiech v Prahe, predovšetkým PhDr. Vladimír Čtverák so svojim tímom spolupracovníkov. Konferencia sa konala 23.-26. mája 2011, pričom referáty boli sústredené do dvoch dní (24. a 26. 5.) a exkurzia sa uskutočnila 25.5.2011. Téma konferencie nebola presne stanovená. Odznali rôzne príspevky so zameraním na prezentáciu nových terénnych výskumov, výsledkov grantov, doktorandských prác, rôznych projektov. Okrem referátov boli prezentované aj tri postery, a to: **Heiss, Andreas G. and Kohler-Schneider, Marianne** - Farming and foraging on limestone and loess - archaeobotanical records from the Late Iron

Age settlement of Michelstetten (Lower Austria); **Stránská, Petra – Waldhauser Jiří** - Laténske pohrebište v Zeměchách, nálezy koster bez lebek; **Wilczek Josef** - Laténske sídlisko ve Višňové. Referáty predstavujú súhrn poznatkov a výsledkov, ktoré boli v priebehu jedného roka dosiahnuté v poznání doby železnej. Zameranie príspevkov, ako vidno aj z názvov, bolo rôznorodé. Pre kompletnú informáciu uvádzame tie, ktoré na konferencii odznali: **Trefný, Martin - Chytráček, Miroslav - Hanykýř, Vladimír. - Kloužková, Alexandra - Tichý, Radomír - Dohnálková, Hana** - Nové poznatky a archeologické nálezy v archeológii interregionálnych kontaktů období HaD3-LtA; **Bouzek Jan** - Nové antické importy v keltském prostředí v Čechách: otázky jejich původu; **Repka,**

Účastníci konferencie (foto: K. Pieta).

Dominik - Zoomorfná plastická výzdoba úch staro - a stredolátenských nádob z územia Karpatskej kotliny. **Čižmář, Ivan** - Laténske sídlisko z Hulína, okr. Kroměříž; **Breznánová Gabriela** - Odras diaľkových kontaktov v inventári latenských hrobov z Chotína; **Furman, Martin** - Laténske štvorpuľkovicové kruhy z Ipel'ského Predmostia, okr. Veľký Krtíš; **Březinová Gertrúda** - Laténsky sklený šperk zo Slovenska - informácia o GP Vega; **Pieta, Karol** - Nový hrob púchovskej kultúry z Mikušoviec; **Jakab, Július** - Antropologická analýza. Bytča-Hrabová, Mikušovce; **Danielisová, Alžběta** - Vladař - rok po té; **Bednarek Marek** - Mapa stanowisk celtyckich na Górnym Śląsku jako wynik badań AZP; **Šebesta, Bohuslav** - Osídlenie Ponitria v dobe laténskej a rímskej vo vzťahu ku prírodným pomerom; **Čižmář, Miloš** - K počátkům osídlení mocenského centra v Němčicích; **Holzer, Veronika** - Verschiedene Heiligtümer = verschiedene Götter? Überlegungen zu den keltischen Kultbezirken in Roseldorf/Niederösterreich; **Čtverák, Vladimír – Polišenský, Tomáš** - Záchraný výzkum poškozeného obvodového opevnění oppida Hrazany v roce 2009; **Musilová, Margaréta** - Objav depotu zlatých staterov Biatecov a Nonnosov počas archeologického výskumu na Bratislavskom hrade v roku 2009; **Resutík, Branislav** - Kamenné murované architektúry na akropole bratislavského oppida - nález komplexu murovaných stavieb v juhovýchodnej časti severnej terasy Bratislavského hradu; **Hajnalová, Mária** - Archeobotanické nálezy z akropoly Bratislavského oppida; **Karwowski, Maciej - Milítký, Jiří** - Archeologicko - numizmatické doklady diaľkových kontaktů s východoalpskou oblasťou na oppidu Oberleiserberg (Dolní Rakousko); **Kysela, Jan** - K několika středomořským importům z pozdně latenských Čech a Moravy; **Valentová, Jarmila - Trefný, Martin - Kysela, Jan** - Nové nálezy jižních importů a příklady jižních vlivů v archeologických nálezech z oppida Stradonice; **Valentová, Jarmila – Šumberová, Radka** - Cedníky a trychtýře z oppida Stradonice; **Venclová, Natalie** - Skleněné millefiorové nádoby z oppid v Čechách a na Moravě. Jednotlivé bloky prednášok, ako aj bohatú diskusiu, moderovali Nataša Venclová, Marek Bednarek, Karol Pieta a Miloš Čižmář. Počasie prialo aj exkurzii. Prvou zastávkou bolo oppidum Hrazany, ktoré sa rozprestiera na ostrohu nad sútokom Vltavy a Mastníka. Pozostáva z vrchov Doubí (430 m n.m.) a Červenka (370 m n.m.) so sedlom medzi nimi (340-320 m n.m.). Výskumy tu začali v rokoch 1949-1950 pod vedením PhDr. Libuše Jansové, CSc. Ukončené boli v r. 1963. Rozloha uzatvoreného priestoru oppida bola 30 ha, pričom v priebehu jeho existencie došlo k rozšíreniu na 39 ha. O celej histórii výskumu, ako aj o jednotlivých častiach opevnenia, či výrobných objektoch so zameraním hlavne na kováčsku výrobu nás informujú rozmiestnené tabule. V súčasnosti sú tu iba lúky a stromový porast, ale aj napriek tomu, že ide o národnú kultúrnu pamiatku dochádza k narušovaniu priestoru, či už od samotných vlastníkov, alebo detektoristov. Ďalšou zastávkou bolo Mestské muzeum Sedlčany v okrese Příbram, kde je expozícia venovaná hlavne pravekému až stredovekému osídleniu stredného Povltavia a samozrejme aj výskumom pani dr.

Libuše Jansové v Hrazanoch. Zaujímavá je i národopisná expozícia doplnená rôznym fotografickým materiálom, ako aj výstava venovaná hudobnému skladateľovi a huslistovi Josefovi Sukovi, ktorý sa narodil 4. januára 1874 v Křečovicích u Sedlčan. Vystavené sú tu dokumenty a fotografie, ktoré hovoria o hlbokom vzťahu umelca k rodnej dedine, k priateľom a k Povltaviu. Gotický hrad Vysoký Chlumec, ktorý bol postavený v 13. storočí, sme si pozreli iba z areálu skanzenu. V súčasnosti je v súkromnom vlastníctve a pre verejnosť je uzatvorený. Samotný skanzen dedinských stavieb stredného Povltavia je súčasťou Hornického muzea Příbram, tak ako aj Prostřední Lhota – Křížovnický špýchar (sýpka), kde sú na niekoľkých poschodiach umiestnené rôzne expozície. Medzi nimi je aj expozícia venovaná výskumu dr. L. Jansové v Hrazanoch. Vďaka organizátorom stretnutia sme mali možnosť spoznať ďalšie významné lokality a zaujímavé miesta stredných Čiech. Trináste stretnutie Česko-slovenskej skupiny pre dobu železnú sa uskutoční v r. 2012 na Slovensku a organizačne ho zabezpečí Archeologický ústav SAV v Nitre.

Gertrúda Březinová

Medzinárodná konferencia v Mikulčiciach

V dňoch 25. – 27. mája 2011 sa v priestoroch kultúrneho domu v Mikulčiciach konalo medzinárodné stretnutie archeológov pod názvom „Bewaffung und Reiterausrüstung des 8. bis 10. Jahrhunderts in Mitteleuropa (Zur Form und Beigabensite von Waffen und Reiterzubehör bei den von mährischen Slawen und ihren Nachbarn). Konferencie sa zúčastnilo približne 50 bádateľov z Čiech a Moravy, zo Slovenska, z Maďarska, z Poľska, z Rakúska, zo Slovinska a z Nemecka.

Otvorenia konferencie sa ujal riaditeľ Archeologického ústavu v Brne PhDr. Pavel Kouřil, CSc. a spoluorganizátor konferencie PhDr. Lumír Poláček, CSc., ktorí privítali všetkých účastníkov milými slovami. V jednotlivých prednáškových blokoch odznelo 32 referátov a 4 tituly boli prezentované na paneloch.

Úvodný príspevok patril Z. Měřínskému s názvom „Schwertfunde im mitteleuropäischen Raum im Zeit- und Sozialkontext“. Po ňom nasledoval L. Galuška s témou „About the social status of men buried with swords on the burial ground in Staré Město – „Na Valách““ a J. Košta, ktorý svoj referát zamerl na meče pochádzajúce z Mikulčíc („Early medieval swords from Mikulčice in European context“). Posledné dva príspevky sa venovali metódam výroby mečov: J. Hošek/J. Košta s témou „Methods of manufacturing of early medieval swords on examples of finds from Mikulčice“ a P. Kucypera s príspevkom „Pattern-welding technique in early medieval swordmaking“. Po krátkej prestávke nasledoval blok prednášok venovaný ostrohám. P. Kouřil vo svojom príspevku rozoberal ostrohy s háčikmi nájdené na moravských lokalitách („Hakensporen bei den mährischen Slawen“) a prednáška D. Staššíkovej-Štukovskej bola venovaná včasnostredovekým ostrohám z pohľadu vybraných konštrukčných detailov („Frühmittelalterliche Sporen im Licht der Untersuchung ausgewählter Konstruktionsdetails“). A. Pankiewicz uzavrela tento blok referátom o ostrohách z najstaršej sídliskovej vrstvy z lokality Ostrów Tumski („Spurs from the oldest settlement levels of Ostrów Tumski in Wrocław. Problems of the chronology and provenience“). Po skvelom obede vystúpil T. Kind z Frankfurtu n. M. s pozoruhodnou prednáškou na tému „Die Reiter Großmährens. Überregionale Kontakte und chronologische Probleme im frühmittelalterlichen Europa“ a po ňom trojica bádateľov P. Dresler/J. Macháček/R. Přichystalová predniesla príspevok venovaný hradisku Pohansko („Wer hat das Tor der Herren von Pohansko überwacht? Die Reiter und Krieger in den Grabungsfunden vom Burgwall Břeclav-Pohansko“). Tento prednáškový blok ukončil slovenský bádateľ M. Hanuliak s referátom „Waffen und Kriegerausrüstung in großmährischen Gräbern auf dem Gebiet der Slowakei“. Posledný blok prednášok otvoril L. Poláček spolu s P. Luňákom, ktorí sa venovali sekerám nájdeným v hroboch a na sídlisku v Mikulčiciach („Axt als Waffe, Gerät und Symbol. Zu Axtfunden aus dem Grab- und Siedlungskontext von Mikulčice“). Posledné dva príspevky patrili bádateľom Š. Ungermanovi z Brna s témou „Die Beinbekleidung der großmährischen Krieger“ a M. Bernat z Prahy predniesol referát „Early medieval helmets, armor and shields from the area of former Czechoslovakia“.

Druhý deň začal príspevkami zameranými na obdobie Avarského kaganátu. Úvodný referát predniesol G. Csiky z Budapešti s témou „Waffen von westlicher Herkunft im Awarischen Khaganat des 8. Jahrhunderts“, vystriedal ho bádateľ zo Slovenska J. Zábojník s prednáškou „Terminologisch-typologische Spezifika der Zaumzeuge und Steigbügel aus der Zeit des awarischen Khaganats“ a blok ukončil A. Csuthy z Bratislavy s príspevkom „Horse harness rattles of avar period“. Po krátkej prestávke odzneli dva referáty v podaní A. Jurčević „Funde frühkarolingischer Waffen und Reiterzubehör aus der Gründungszeit des kroatischen Fürstentums (8./9. Jahrhundert)“ a M. Petrínec „Waffen und Reiterzubehör aus der zweiten Hälfte des 9. und dem 10. Jahrhundert im kroatischen Raum“, venované zbraniam a výstroju jazdca nájdených na chorvátskom území. Po nich nasledovali bádatelia z Viedne S. Eichert s témou „Eine karolingerzeitliche Flügellanze aus dem Längsee – Überlegungen zur Bewaffung der Karantanen“ a E. Nowotny s príspevkom „Waffen und Reiterzubehör im Gräberfeld von Thunau, Obere Holzweise“. Po obedňajšej prestávke sa ďalšieho referátu zhostila N. Profantová, ktorá referovala o nových nálezoch zo strategických hradísk nájdených v stredných a východných Čechách („New finds of weapon and horse harness from Middle and Eastern Bohemia from the strategical places/hillforts“). Po nej nasledoval D. Kalhous s historickou témou („Retinue or Army? The importance of Retinue in the beginning of early Premyslid and Piast „realm““). Počas záverečného prednáškového bloku nasledovali zaujímavé referáty, ktorých sa zhostili F. Biermann s príspevkom „Bewaffung und Kriegsführung im nordwestslawischen Raum (8.-12. Jh.)“ a J. Poleski rozoberajúci tému „Die Reiter, Waffen und

Stammesburgen im frühmittelalterlichen Klempolen“. Trojica bádateľov z Poľska P. N. Kotowicz/M. Glinianowicz/A. Michalak informovali o zbraniach nájdených na lokalite Trepcza v severovýchodnom Poľsku (Elements of the weaponry from the 9th and 10th century Trepcza complex near Sanok, South-eastern Poland“).

Náročný deň ukončil veľmi príjemný večer odohrávajúci sa priamo na hradisku Valy v Mikulčiciach. Účastníci konferencie si mohli prezrieť stálu expozíciu múzea a obdivovať hradisko. Večer zavŕšilo posedenie v areáli hradiska spríjemnené ľudovou hudbou a vynikajúcim vínom.

Tretí deň konferencie sa preniesol z kultúrneho domu v Mikulčiciach do príjemného prostredia hotela v Hodoníne. Prednáškový duch neopustil zúčastnených ani po dvoch dňoch. Úvodného slova sa ujal A. Bíró z Budapešti s príspevkom „Aspects of the weapon burial rite in the tenth-century Carpathian Basin“. Po ňom nasledoval I. M. Tiplic, ktorý sa venoval zbraniam nájdeným na pohrebiskách v Transylvánii („Weapons in cemeteries from 10th to 11th century in Transylvania“). Po krátkej prestávke sa predstavil P. Scheide s témou „Die Waffen der Slawen und ihr praktischer Gebrauch – experimentalarchäologische Beobachtung“. Zaujímavá prednáška o rekonštrukcii slovanského sedla odznela v podaní bádateľov V. Gřešák/M. Hřibová/P. Hlaváček/L. Galuška „Reconstruction of Slavic riding saddle from 8-9th century“. Záverečné slovo celej konferencie patrilo mladému bádateľovi z Brna P. Luňákovi, ktorý sa venoval nevšednej téme „Rectangular embossed fittings – possible armor parts“.

Medzinárodné sympóziu v Mikulčiciach prinieslo nové náhľady k danej problematike a obohatilo sledované obdobie o rad nových poznatkov. Témy prezentované na konferencii budú publikované v ďalšom zväzku Internationale Tagungen in Mikulčice.

Miriam Jakubčinová

Medzinárodný seminár v Oberleis – Klement

Dňa 16. mája 2011 sa na známej rakúskej lokalite v Oberleiserbergu uskutočnil medzinárodný seminár, ktorého hlavným cieľom bolo prezentovať a spoznať keramickú neskorolaténsku produkciu v prostredí stredného Dunaja a v príslušných oblastiach. Toto stretnutie bolo organizované v rámci projektu Institut für Ur- und Frühgeschichte Universität Wien s názvom „Die keltische Höhensiedlung am Oberleiserberg“ a malo veľkú podporu v Prehistorickej komisii pri Rakúskej akadémii vied vo Viedni. Osobne sa jej zúčastnil aj predseda tejto komisie o. Univ.-Prof. Dr. Dr. h.c. Herwig Friesinger. Názov stretnutia „Die späteste latènezeitliche Keramik im Mitteldonauraum und deren Verbindungen zu den Randgebieten“ ako aj neformálny zámer, oslovil početnú skupinu bádateľov zaoberajúcich sa keramickou produkciou. Zúčastnilo sa ho vyše 40 odborníkov z Poľska, Čiech, Rakúska, Nemecka, Slovenska a Slovinska. Hlavnými hosťami boli Dr. Alojs Stuppner a Dr. Maciej Karwowski, ktorí nás za odborného výkladu sprevádzali aj po lokalite Oberleiserberg.

Dr. Alojs Stuppner sprevádza po lokalite (foto: I. Bazovský).

Pracovný seminár (workshop) sa konal v novo zrekonštruovanej sýpke v Oberleis-Klement. Tieto priestory sú veľmi vhodné na takéto podujatia a svojimi možnosťami ponúkajú tak priamu prezentáciu materiálu, ako technicky veľmi dobre vybavenú prednáškovú miestnosť. Organizátori si dali záležať na príprave celého odborného programu. Bolo možné porovnávať keramiku z rakúskych lokalít ako Wien-Unterlaa, Magdalensberg, Oberleiserberg, Thunau, Prellenkirchen, Roseldorf, Wien-Aspern, Michelsteten. Zo Slovenska: Bratislava-hrad, Bratislava-Rusovce, Senec-Svätý Martin, Nitra-hrad, Nitra-Mikov dvor. Z Čiech a Moravy: Brno-Slatina, Staré Hradisko, Ohrozim, Ptení, Strachotím, České Lhotice, Přešťovice, Rataje, Zlív, Stradonice, ako aj campana keramiku.

Zo Slovinska to bola lokalita Murska Sobota a z Nemecka nálezy z keltského centrálného sídliska Sorviodorum-Straubing. Neformálna atmosféra prispela určite k tomu, že k jednotlivým predstaveným keramickým nálezom bola aj bohatá diskusia a porovnávanie. Takto organizované stretnutia majú budúcnosť a sú veľmi prospešné pre všetkých zúčastnených bádateľov.

Gertrúda Březinová

Prvé kolokvium doktorandov z katedier archeológie slovenských univerzít a Archeologického ústavu SAV

Katedra archeológie Filozofickej fakulty Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre dňa 9. 6. 2011 usporiadala kolokvium doktorandov, na ktorom sa zúčastnili študenti postgraduálneho štúdia z katedier archeológie Univerzity Komenského v Bratislave (UK) a Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre (UKF), z katedry klasickej archeológie Trnavskej univerzity v Trnave (TU) a Archeologického ústavu Slovenskej akadémie vied v Nitre (AÚ SAV).

Dovedna odznelo dvanásť referátov s rôznorodou tematikou. Príspevky boli zamerané na projekty súvisiace s dizertačnými prácami, metodiku analyzovania a vyhodnocovania konkrétnych problematík a čiastkové vyhodnotenia doktorandských prác. Z chronologického hľadiska boli prezentované práce pokrývajúce obdobie od staršej doby kamennej (paleolit) až po stredovek. Osobitnú kategóriu tvorili expozé zamerané na orientálnu a klasickejšiu archeológiu. Doktorandi, ako mladí vedeckí pracovníci, si medzi sebou vymieňali najnovšie informácie a možnosti analýzy trojrozmerného archeologického materiálu, porovnávania historických a archeologických prameňov, využitia štatistických metód pre archeológiu, ako aj nové poznatky pri vyhodnocovaní archeologických nálezísk z pohľadu priestorovej a krajinej archeológie pomocou moderných počítačových programov (napr. Geografický informačný systém) a geodetickej techniky.

Katedru archeológie Filozofickej fakulty UKF v Nitre reprezentovali so svojimi príspevkami Mgr. Dominik Repka (Výskyt importov v hrobovom inventári na keltských pohrebiskách v Karpatskej kotline ako odraz historických udalostí staršej doby laténskej), Mgr. Ondrej Žaár (Mladý paleolit na strednom a dolnom Považí – výsledky povrchových prieskumov a overovania lokalít v teréne) a Mgr. Bohuslav Šebesta (Keltské a germánske osídlenie Ponitria vo vzťahu ku vybraným ekoparametrom), ktorý bol zároveň aj iniciátorom stretnutia doktorandov.

Z katedry archeológie Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave sa kolokvia zúčastnili Mgr. Anna Barteková (Studie s výdrevou z výskumu na Hviezdoslavovej ulici v Bratislave) a Mgr. Peter Demján (Multivariantné štatistické metódy spracovania neolitického lokality).

Katedra klasickej archeológie Filozofickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave bola reprezentovaná Mgr. Michalom Keruľom (Perzské stopy v umení neskorého archaického a klasickejšieho Grécka), Mgr. Kristínou Kučerákovou (Rímskoprivincálne sklo z tábora v Iži ako súčasť sklárskej produkcie v severnej Panónii), Mgr. Andreou Námerovou (Pravdivosť správ o Skýtoch v diele Lukiana zo Samosaty a ich porovnanie s archeologickými nálezmi), Mgr. Kamilom Švaňom (Glazovaná keramika z rímskej pevnosti v Iži) a Mgr. Viktoriou Tittonovou (Panónia a východné provincie vo svetle archeologických nálezov – Ikonografia funerálnych kamenných pamiatok).

Z Archeologického ústavu SAV sa zúčastnili Mgr. Róbert Ölvecký (Nedeštruktívne metódy pri výskume rímskych krátkodobých táborov) a Mgr. Peter Tóth (Stratégia, dynamika a štruktúra osídlenia medzi Ponitriem a Poiplím od neolitu po staršiu dobu bronzovú - metódy, predbežné výsledky a perspektívy).

Po odznení všetkých referátov boli prediskutované otázky ohľadom organizácie ďalších doktorandských kolokvií a vytvorenia novej tradície. Nakoľko boli zúčastnení zástupcovia pedagogického zboru takmer z každej inštitúcie (prof. Peter Romsauer, CSc., prof. Jozef Bujna, CSc. a Mgr. Mária Hajnalová, PhD. za Katedru archeológie UKF; doc. PhDr. Klára Kuzmová, CSc. za Katedru klasickej archeológie TU a Mgr. Jana Šuteková, PhD. za Katedru archeológie UK) bolo predbežne dohodnuté ďalšie Doktorandské kolokvium katedier archeológie slovenských univerzít a Archeologického ústavu SAV, ktorého dátum a miesto budú ešte spresnené. Všetky zúčastnené inštitúcie sa dohodli aj na vytvorení tradície doktorandských kolokvií, ktoré sa každoročne budú konať na alma mater jednotlivých katedier alebo AÚ SAV.

Prvý ročník doktorandských stretnutí možno celkovo považovať za vydarený. Všetky príspevky boli na vysokej úrovni, a to ako obsahovo, tak i graficky. Organizátori pevne veria, že každý si odniesol nové poznatky, námety a najmä chuť ďalej pracovať. Touto cestou ešte prajeme mnoho zdraru pri organizovaní nasledujúceho doktorandského kolokvia.

Bohuslav Šebesta

Doktorandské kolokvium na Archeologickom ústave SAV v Nitre

V dňoch 30. - 31. 5. 2011 sa stretli doktorandi AÚ SAV za prítomnosti školiteľov, aby poreferovali o súčasnom stave spracovania svojich dizertačných prác. Kolokvium, ladené v priateľskej atmosfére, bolo rozdelené do niekoľkých tematických okruhov. Stretnutie počas oboch dní moderoval prof. PhDr. J. Bátora, DrSc.

V prvom tematickom bloku odzneli v chronologickom poradí prezentácie interných doktorandov. Ako prvý vystúpil Mgr. P. Tóth s prednáškou „Stratégia, dynamika a štruktúra osídlenia v neolite až staršej dobe bronzovej medzi Ponitriem a Poiplím“ (školiteľ prof. PhDr. J. Bátora, DrSc.). Ďalej nasledovala Mgr. D. Marková s príspevkom „Sídliiskové areály západnej enklávy juhovýchodných popolnicových polí z pohľadu analýzy sídliska v Radzovciach“ (školiteľ prof. PhDr. V. Furmánek, DrSc.). Po nej nastúpil Mgr. R. Ölvecký s témou „Rímsky mocenský zásah v stredodunajskom barbariku v období markomanských vojen“ (školiteľ PhDr. J. Rajtár, CSc.). Tento blok uzavrel referát Mgr. M. Vojtečka „Stredoveká dedina na severozápadnom Slovensku“ (školiteľ PhDr. M. Ruttkay, CSc.) a Mgr. Z. Polákovéj „Stredoveké prikostolné cintoríny v Gemeri a Novohrade“ (školiteľ PhDr. M. Hanuliak, DrSc.).

Po krátkej prestávke vystúpili s príspevkami opäť v chronologickom poradí externí doktorandi. Blok započala Mgr. B. Zajacová témou „Pohrebisko lužickej kultúry v Mikušovciach“ (školiteľ PhDr. R. Kujovský, CSc.). Na ňu nadviazala prezentácia Mgr. B. Kovára „Laténske osídlenie na juhu stredného Slovenska a priľahlej časti Maďarska“ (školiteľ PhDr. K. Pieta, DrSc.). Potom pokračovala Mgr. M. Jakubčinová príspevkom „Výstroj jazdca a koňa v 9. stor. s prihliadnutím na nálezy v Bojnjej“ (školiteľ PhDr. K. Pieta, DrSc.) a blok ukončila prednáška PhDr. E. Fottovej s názvom „Typologicko-chronologický vývoj keramickej produkcie v 8.-12. stor. v oblasti Nítry“ (školiteľ PhDr. P. Bednár, CSc.).

Doktorandi v uvedených blokoch predniesli použitú metodiku, predbežné výsledky a perspektívy svojej ďalšej činnosti. Po každej prednáške nasledovala živá diskusia, v ktorej boli vyzdvihnuté prínosy prác a odznali tiež odporúčania a rady, aby sa už v zárodočnej forme odstránili prípadné nedostatky a práca úspešne smerovala do želateľného konca.

Prvý deň stretnutia zakončili prednášky popredných vedeckých pracovníkov Archeologického ústavu SAV o metodike výskumov a súčasnom stave bádania. Ako prvý referoval PhDr. G. Fusek, CSc. na tému „Archeológia a štatistika I. Opisná štatistika“. Na konkrétnych príkladoch boli zrozumiteľne vysvetlené základné štatistické pojmy a princípy hlavných analýz. Po ňom vystúpil prof. PhDr. J. Vladár, DrSc. s prednáškou „Vzťahy strednej Európy a stredomorských civilizácií v dobe bronzovej“, v ktorej prezentoval základnú literatúru k danej problematike a pregnantne zhrnul výsledky svojej celoživotnej práce. Nasledoval referát prof. PhDr. A. Ruttkaya, DrSc. „Demografia na základe priestorovej analýzy prikostolných pohrebísk“, kde boli predstavené najdôležitejšie pohrebiská veľkomoravského a povelkomoravského obdobia a trendy, ktoré sa v tomto období objavovali. Na záver odznala prednáška PhDr. M. Hanuliaka, DrSc. „Pohrebiskové lokality na Slovensku v 9.-10. storočí“, v ktorej boli prezentované základné spôsoby pochovávaní v uvedenej etape. Následne sa autor venoval rôznym aspektom mohylového pohrebného rítu.

Druhý deň stretnutia opäť začal PhDr. G. Fusek, CSc., tentoraz prednáškou „Archeológia a štatistika II. Multivariačné štatistické metódy“. Veľmi erudovane boli demonštrované základné multivariačné analýzy a dostupné štatistické programy. Ďalej pokračovala doc. PhDr. Ľ. Kaminská, CSc. témou „Metodika a nové výsledky vo výskume paleolitických kultúr“, v ktorej podrobne informovala o spôsobe výskumu lokalít zo staršej doby kamennej na vybraných príkladoch. PhDr. M. Hanuliak, DrSc. v prednáške „Osídlenie z 9.-10. storočia v Mužli-Čenkove“ predložil súčasný stav spracovania lokality a použitú metódu. Najnovšie výsledky výskumu sakrálnych architektúr podal prof. PhDr. A. Ruttkay, DrSc. v príspevku „Archeologické výskumy predrománskych a románskych cirkevných stavieb“. Doktorandské kolokvium uzavrel prof. PhDr. J. Batora, DrSc. referátom „Interdisciplinárna a medzinárodná spolupráca slovenskej archeológie vo výskume kultúr doby bronzovej“ na príklade najnovších výsledkov výskumov v Rybníku, Santovke a vo Vrábl'och.

Ďalšie stretnutie sa v podobnom duchu uskutoční v jesenných mesiacoch roku 2011, posilnené už novoprijatými doktorandmi na AÚ SAV. Môžeme si len želať, aby doktorandom vydržalo doterajšie nasadenie, elán a chuť do práce a postupne prinieslo svoje vytúžené ovocie.

Peter Tóth

Seminár „Nitra v stredoveku“

Dňa 4. júla 2011 sa v súvislosti s tradičnými oslavami Nitra, milá Nitra uskutočnil vo Veľkej dvorane Ponitrianskeho múzea v Nitre odborný seminár pre širokú verejnosť. Podujatie zorganizovali Archeologický ústav SAV v Nitre s Ponitrianskym múzeom v Nitre a záštitu nad ním prebralo mesto Nitra. Organizátori si pri tejto príležitosti pripomenuli významné výročie, a to presne 900 rokov od vydania prvej zoborskej listiny z roku 1111. Riaditeľ múzea Anton Štefko v príhovore podotkol, že východiskovou témou tohtoročného seminára je závažný historický prameň. Možno pripomenúť, že zoborské listiny z rokov 1111 a 1113 sú najstaršie zachované originály listín na území Slovenska. Ich význam tkvie tak v starobylosti, ako aj v ich výpovednej hodnote.

Krátko pred začatím podujatia riaditeľ AÚ SAV Matej Ruttkay zhromaždených poslucháčov oboznámil s aktuálnymi výsledkami archeologického výskumu na trase R1, ktorého súčasťou boli aj viaceré stredoveké lokality v katastri Nítry.

Seminár otvoril príspevok Jána Lukačku *Historické súvislosti a význam zoborskej listiny z roku 1111*. Známý slovenský historik predstavil obsah listiny a v nej uvádzané skutočnosti priblížil v historickom kontexte. Poukázal na dôležitosť prameňa aj z hľadiska onomastiky, keďže v listine sa uvádzajú mená popredných cirkevných a svetských hodnostárov, ako aj iných dôležitých obyvateľov mesta Nítry. Nasledujúcim referujúcim bol nitriansky sídelný biskup Viliam Judák, ktorý v príspevku *Nitrianska kapitula* podal prierez vzniku a vývoja nitrianskej kapituly, ktorá sa formovala pri katedrále sv. Emeráma. Ďalšia prednáška už odznala z radov archeológov. Jej predmetom bol Zoborský kláštor, s ktorým sa bezprostredne spájajú zoborské listiny. Marián Samuel predstavil *Najnovšie výsledky archeologických výskumov Zoborského kláštora*. Pozastavil sa pri dejinách výskumu tohto kláštora a prezentoval výsledky svojich výskumov v areáli dnešného liečebného ústavu Špecializovanej nemocnice

sv. Svorada pod Zoborom. Za jeden z najnovších poznatkov bádania označil získanie ďalšieho ikonografického prameňa so znázornením menovaného kláštora z roku 1753. Posledná prednáška tohto bloku odznela z úst bádateľa Alexandra Ruttkaya - *Archeologický výskum kostola a cintorína v Dražovciach*. Románsky kostolík, ktorý je jedným z najvýraznejších sakrálnych pamiatok na Slovensku, bol v stredoveku významným spôsobom prepojený s kláštrom pod Zoborom. Farári pôsobiaci v tomto kostole boli vyberaní z radov mníchov benediktínskeho kláštora. Dokonca sekundárne vybudované románske okno na apside kostola bolo orientované smerom k domovskému kláštoru.

Po kratšej prestávke nasledoval blok šiestich prednášok, ktoré už síce priamo nenadväzovali na zoborské listiny, ale tematicky korešpondovali s dôležitými okruhmi výskumu stredovekej Nitry. V tejto súvislosti nebolo možné opomenúť dominantu mesta - Nitriansky hrad. Peter Bednár sa v príspevku *Nitriansky hrad v 9.-12. storočí* venoval funkčnému vývoju hradu v sledovanej dobe. Priblížil vývoj jeho stredovekej fortifikácie, počnúc palisádovým opevnením z prvej pol. 9. stor., končiac románskou hradbou, funkčne doznievajúcou v priebehu 15. stor. Práve v tomto čase sa pôvodný rozsah opevnenia (celý hradný kopec) sťahuje len na oblasť samotného hradu a dochádza k oddeleniu hradu od tzv. Horného mesta. V závere obsahovo i časovo náročnejšieho

Prednáška Dr. P. Bednára o nitrianskom hrade (foto: E. Čaprdová).

referátu, P. Bednár prezentoval najnovšie výsledky archeologického výskumu v interiéri dolného kostola z rokov 2008 a 2009. Príspevok o hrade vystriedali pohrebiská z 10. - 11. storočia v nitrianskej sídliskovej aglomerácii (*Nitra v 10.-11. storočí na príklade pohrebísk*). S referátom vystúpil Gabriel Fusek. Syntetickým spôsobom riešil otázku odrazu historicky známych faktov a etnickej identifikácie na pohrebiskách z 10. a 11. stor. v Nitre i najbližšom okolí.

Do bezprostredného centra mesta nás zaviedla prednáška Mateja Ruttkaya a Jaroslavy Ruttkayovej *Archeologický výskum stredovekého pohrebiska a osady v Nitre na Školskej ulici*. Výskum na Školskej ulici priniesol dôležité poznatky o tejto časti starej Nitry v stredoveku, počnúc osídlením z doby veľkomoravskej cez vrcholný stredovek až po novoveké objekty. Prekvapujúcim bol nález pohrebiska zo včasného stredoveku, ktorého poloha naznačuje dva možné smery interpretácie. Buď išlo o samostatné pohrebisko alebo boli hroby súčasťou prikostolného cintorína, ktorý patril ku kostolu Blahoslavenej Panny Márie, ktorý sa predpokladá na mieste dnešného kostola sv. Ladislava. Pôvodná avizovaná prednáška Petra Keresteša *K problematike stredovekých kostolov na dolnej Nitre* bola samotným autorom vzhľadom na krátkosť času a rozsiahlosť témy, zúžená na problematiku kaplnky či kostola sv. Petra apoštola v Nitre. Autor oprávnene poukázal na nedostatočnú pozornosť, ktorá je tejto stredovekej sakrálnej stavbe v odborných kruhoch venovaná. Vďaka tomuto cennému príspevku, sa široká verejnosť mohla dozvedieť, že prvá písomná zmienka pochádza z roku 1393 a že táto pomerne neznáma stavba stála v priestore rozhrania nitrianskeho Horného a Dolného mesta. Milovníkov numizmatiky iste potešil príspevok Jána Hunku *Nové nálezy stredovekých mincí z Nitry a okolia*. Prierez nálezov odštartovala známa karolínska minca pochádzajúca z výskumu B. Chropovského na Martinskou vrchu z roku 1965. Záverečný príspevok zaznel od riaditeľa Archeologického ústavu Mateja Ruttkaya *Nitra – Martinský vrch (kasárne pod Zoborom) – stav výskumu a možnosti prezentácie zaniknutého kostola*. Rodákov z Nitry okrem problematiky kostola sv. Martina určite zaujali dobové znázornenia historických budov kasární pod Zoborom.

V záverečnej diskusii sa najviac pozornosti obrátilo na otázku prezentácie archeologických nálezov. Všetci zúčastnení zhodne konštatovali, že Nitre i celému Slovensku chýba archeologický park s vhodnými rekonštrukciami rôznorodých nálezových situácií. Samozrejme, nutná je aj väčšia popularizácia archeologického materiálu čo najprístupnejšou a zaujímavou formou.

Na záver už môžeme len s potešením konštatovať, že každoročné odborné semináre v Ponitrianskom múzeu v Nitre sú veľmi milou udalosťou nielen pre odbornú verejnosť, ale predovšetkým pre samotných obyvateľov Nitry, ktorí svojou účasťou na nich dokazujú svoj záujem o históriu.

Zuzana Poláková

Medzinárodný deň múzeí v Archeologickom múzeu

Medzinárodný deň múzeí je už tradične jednou z programových priorít slovenských múzeí. V roku 2011 tento deň pripadol na 14. mája. V SNM – Archeologickom múzeu bolo pre návštevníkov pripravených niekoľko podujatí,

cieleno zameraných na rôzne záujmové i vekové skupiny. Pre najmladšiu generáciu (teda pre deti predškolského veku) to bolo už tradičné hľadanie „archeologických nálezov“ v piesku, do ktorého boli vopred ukryté črepy. Deti ich mohli nájsť pomocou lopatiek, hrabličiek, špachtlí a pod. Toto podujatie sa tradične teší mimoriadnej pozornosti najmladších návštevníkov, podobne ako lepenie keramiky, pripomínajúce pexeso. Na nádvorí múzea sa konal takisto tradičný rýchlo kurz vytáčania keramiky na kruhu, ochutnávka staroslovanských jedál a modelovania či kreslenia nálezov. Ponuka bola rozšírená o staroslovanský príbytok, postavený za zadným traktom múzea. Príbytok bol stavaný pôvodnými technológiami z tradičných materiálov v snahe dosiahnuť čo najväčšiu vernosť. Ako príklad možno uviesť skutočnosť, že hlina, použitá na vymazávanie stien, pochádzala zo starších dedinských objektov z nepálených tehál. Kritérium vernosti a pôvodnosti bolo uplatnené aj pri zhotovení vnútorného zariadenia a to mobilného i nemobilného inventára. Odvážnejší návštevníci mohli do staroslovanskej zemljanky aj vstúpiť.

Deň múzeí v Archeologickom múzeu splnil svoje očakávania a získal do budúcnosti ďalších potenciálnych záujemcov o naše najstaršie dejiny.

Vladimír Turčan

Výstava „Bojná – významné kniežacie centrum starých Slovanov“

Pri príležitosti 125. výročia založenia Podunajského múzea v Komárne bola otvorená výstava „Bojná – významné kniežacie centrum starých Slovanov“. Na vernisáži dňa 8.4. 2011 sa zúčastnili doc. Ing. Milan Belica (predseda Nitrianskeho samosprávneho kraja), PhDr. Matej Ruttkay, CSc. (riaditeľ AÚ SAV), doc. PhDr. Pavel Kouřil, CSc. (riaditeľ AÚ v Brne), doc. PhDr. Lubomír Jiráň, CSc. (riaditeľ AÚ v Prahe), ako aj kolegovia z múzeí v Bratislave a Budapešti.

Výstava vznikla v spolupráci s Archeologickým ústavom SAV v Nitre, ktorý prispel podstatnou časťou exponátov, ďalej so SNM v Bratislave, Ponitrianskym múzeom v Nitre a Obecným úradom v Bojnjej. Zvláštne poďakovanie patrí pánovi J. Jánošíkovi za zapožičanie niektorých exponátov a pomoc pri inštalácii.

Expozícia predstavuje nielen najvýznamnejšie nálezy z včasnostredovekého hradiska Bojná (pozlátené plakety, zvon), ale aj predmety z každodenného života jeho obyvateľov. Ide o doklady domácich činností, remesiel (spracovanie dreva, železa) a poľnohospodárstva. Časť expozície tvoria nálezy dokladajúce vojenské alebo strážne poslanie obyvateľov hradiska Bojná (zbrane, výstroj jazdcov), ako aj nálezy svedčiacie o zručnosti remeselníkov vyrábajúcich rôzne ozdobné nákončia, často zdobené motívmi kríža. Na výstave sa objavili aj exponáty spomedzi najnovších nálezov a ilustračný panel, informujúci o výskumoch včítane mohyly v polohe Bojná III. V samostatnom priestore sú umiestnené rekonštrukcie odevu Slovanov a výtvarné diela, inšpirované nálezom pozlátených plakietsk. Verejnosť mala po prvý raz možnosť vidieť aj víťazné návrhy na realizáciu pamätnej zlatej mince v hodnote 100€ s motívmi nálezov z Bojnjej, ktoré na výstavu poskytla Národná banka Slovenska.

Výstava bola prístupná v Budove múzea a knižnice (Palatínova 8, Komárno) do 11.6. 2011.

Terézia Vangľová

Výstava „Aquileia – križovatka Rímskej ríše“ v Archeologickom múzeu SNM

V rámci **Talianskeho kultúrneho júna** bola 14. 6. 2011v priestoroch Archeologického múzea SNM otvorená výstava „**Aquileia – križovatka Rímskej ríše**“. Výstava bola pripravená **Národným združením pre Aquileiu a Talianskym kultúrnym inštitútom** v Bratislave. Výstava pozostáva z 25 posterov, na ktorých je zdokumentovaný

Výstava „Aquileia križovatka Rímskej ríše. Záber na mozaiky (foto: Igor Choma).

vývoj tohto pre stredodunajskú oblasť významného mesta, obchodného a kultúrneho strediska od jeho založenia v 2. stor. pred n. l. po včasnokresťanské obdobie. Texty sú v angličtine s čiastočným slovenským prekladom. Zdokumentovaný je nielen urbanistický a architektonický vývoj mesta, ale aj umelecké remeslá (významné bolo sklárstvo), kultová sféra a pod. Súčasťou výstavy je aj výber kvalitných replík z kamenosochárskych diel (portrétno umenie, reliéfy) a unikátne včasnostredoveké mozaiky. Výstava potrvá do 14. septembra 2011 a predpokladá sa jej prenesenie do Košíc.

Vzhľadom na to, že úloha Aquileie ako sprostredkovateľa antickej kultúry a kresťanských myšlienok do

stredodunajského priestoru nie je medzi slovenskou kultúrnou verejnosťou dosiaľ dostatočne doceňovaná, je uvedená výstava istým spôsobom pre návštevníka skutočne objavná.

Vladimír Turčan

Záchranné výskumy Múzea v Kežmarku na D1

Od novembra roku 2009 do júna roku 2010 s prestávkou v zimnom období realizovalo Múzeum v Kežmarku záchranný archeologický výskum na viacerých lokalitách na trase diaľnice D1, v úseku Jánovce-Jablonov. V katastri obce Spišský Štvrtok bola v polohe Pod Šibeničnou horou preskúmaná časť sídliska zo staršej doby bronzovej. Keramiku charakterizuje slamovanie a voštinovanie povrchu, niektoré tvary sú blízke náplni otomanskej kultúry. Nálezový inventár dopĺňa kostená industria, fragment mušle korýtka riečneho. Predbežne možno sídlisko priradiť koštianskej kultúre. Na lokalite sa okrem pravekých objektov preskúmali tri zahĺbené objekty s kamenným krbom, či pieckou v severnom, prípadne severozápadnom rohu štvorcového pôdorysu. V jednom prípade bol na vnútornom obvode objektu základový žľab a v jeho nárožiaciach výrazné kolové jamy vysunuté za obvod základového žľabu. Tieto objekty sa predbežne datujú do obdobia sťahovania národov, pričom treba zdôrazniť, že na lokalite úplne chýba typický materiál z obdobia severokarpatskej skupiny, charakteristický pre oblasť Spiša na začiatku uvedeného obdobia.

V katastri obce Iliašovce bola skúmaná poloha Nad Širokými lúkami II, severovýchodne od Spišského Štvrtku. V trase diaľnice boli zachytené pozostatky sídliska z mladšej a neskorej doby bronzovej, severne od trasy diaľnice sa podarilo preskúmať viacero línií ciest, popri ktorých sa koncentrovali nálezy od praveku (keramika z doby bronzovej a drobné bronzové predmety) až po novovek. Vyníma sa jedna úplná a fragmenty štyroch ďalších železných spôn s podviazanou nôžkou z mladšej doby rímskej, fragment bronzovej trúbkovitej spony zo staršej doby rímskej. Z listinných aj kartografických materiálov je v tomto priestore známa rozvetvená stredoveká cestná sieť.

Na hranici katastrov Draviec a Iliašoviec boli skúmané polohy Zadná lúka a Do diery. V trase diaľnice sa na oboch zachytili južné okraje sídlisk zo strednej doby bronzovej, z obdobia pilinskej kultúry. Preskúmané objekty predstavujú pozostatky zásobných, exploatačných a odpadových jám, ako i kolové jamy. K najvýznamnejším nálezom z polohy Zadná lúka patrí fragment kosáka s postranným gombíkom a z polohy Do diery čepeľ bronzovej dýky s tromi nitmi na uchytenie rukoväte. Južne od objektov opäť bolo možné sledovať priebeh stredovekej cesty.

Z ostatných skúmaných polôh Nad Močidlami, Ku Majeriku, Nad Širokými lúkami I v katastri obce Spišský Štvrtok, Pod Šibeňou v katastri Draviec a Iliašoviec sa našli len ojedinelé novoveké nálezy. Z lokality Pod Rotundou pri Kurimanoch je drobný úštep z hnedého rádiolaritu z obdobia neskorého paleolitu.

Marta Kučerová

„Hrad na brehu Dunaja, na vrchole hrôzostrašného brala...“

Slová tureckého cestovateľa Evlija Čelebiho z roku 1664 dali názov aj výstave, ktorou sa v Nových Zámkoch prezentovalo ďalšie z partnerských múzeí projektu Poklady bez hraníc - Kincsek határok nélkül: Magyar Nemzeti Múzeum Mátyás Király Múzeuma Visegrád. Výstava vyšehradskeho múzea, ktorú si návštevníci Múzea Jána Thaina v Nových Zámkoch mohli bezplatne pozrieť od 19.5.2011 do 29.6.2011, spracúvala dejiny Vyšehradu počas Osmanskej nadvlády v 16. -17. storočí. Tematicky tak nadväzovala na projektovú výstavu nášho múzea z minulého roku „Ospevujem zbraň i rytiera“, v ktorej sa dejiny Vyšehradu prezentovali v kontexte spolupráce protitureckých pohraničných pevností.

V centre pozornosti tejto výstavy však stál „turecký“ Vyšehrad, ktorý počas obdobia osmanskej nadvlády v 16. -17. storočí pobudol v kresťanských rukách len 10 rokov oproti 140 rokom pod tureckým panstvom. Popri načrtnutí dejinných udalostí sa dôraz kládol predovšetkým na priblíženie každodenného života doby. Výstava bola peknou ukážkou spojenia a zosúladenia výsledkov historickej vedy a archeologického bádania. Vďaka rôznorodosti vystavených archeologických nálezov si návštevníci mohli vytvoriť obraz nielen o zbraniach a nástrojoch používaných predovšetkým vojenskou zložkou, ale aj o celkom bežných predmetoch dennej potreby, ako sú nádoby na pečenie a varenie, krásne misky na nôžke, viacfarebná glazovaná

Glazovaná turecká keramika z Vyšehradu, 16 -17. storočie.

keramika, fajansové šálky z ďalekého Východu, zaujímavé artefakty zo skla, kosti a parohoviny. Mnohovrstvné dobové rytiny a veduty nám pomáhali pri vizualizácii zážitkov a dotvorení obrazu Vyšehradu tureckého obdobia. Spoločné zobrazenie Vyšehradu a Nových Zámkov na vzácnej farebnej dobovej rytine Houfnagela z roku 1595 svedčí o historickej spojitosti oboch sídiel už v dávnej minulosti. Naša spolupráca s Mátyás Király Múzeom vo Vyšehrade sa tiež realizovala v znamení partnerstva a spolupráce, tento krát už ako pokračovanie nášho spoločného projektu Európskej únie. Úspešný projekt, uskutočnený v roku 2010 v rámci programu Cezhraničná spolupráca Maďarská republika – Slovenská republika 2007-2013 s názvom „Poklady bez hraníc - Kincsek határok nélkül“, bol príležitosťou na vybudovanie fungujúcich partnerských vzťahov medzi našimi inštitúciami a zároveň východiskom našich budúcich spoločných aktivít v oblasti kultúry.

Zsuzsanna Varga

Medzinárodná výstava „Život na obidvoch stranách hranice“

V rámci projektu Poklady bez hraníc – Kincsek határok nélkül (financovaný z Európskeho fondu regionálneho rozvoja prostredníctvom programu Cezhraničnej spolupráce MR-SR 2007-2013) sa v priestoroch Múzea Jána Thaina v Nových Zámkoch konala reinstalácia výstavy pod názvom Život na obidvoch stranách hranice. Tá netradičnou interaktívnou formou predstavila život obyvateľov rímskeho pohraničia a príslušného germánskeho územia. Rieka Dunaj fiktívne rozdelila celú výstavu na dva tematické celky. Prvý celok sa venoval naddunajským Germánom, ktorí žili na území dnešného juhozápadného Slovenska. Zaužívaným pohrebným rítom u Germánov bolo spálenie tela mŕtveho jedinca. Vystavené exponáty pochádzajú z takýchto žiarových hrobov. Okrem keramických urien sa tu nachádzajú aj bronzové a železné súčasti odevu (spony, pracky, kovania opaskov), predmety dennej potreby (šidlo, prasleny, kresadlá, nože a britvy) a šperky. Germáni boli aj dobrými bojovníkmi, o čom svedčia zbrane v hroboch (meče, oštepky a kopije). Chov oviec prezentujú ovčiarne nožnice zachované v dobrom stave. Okrem domácich výrobkov Germáni s obľubou nakupovali aj rímske importy. Boli to rôzne typy bronzových nádob, sklenené výrobky, vzácne látky, šperky a kvalitná keramika, medzi ktorými mala popredné miesto terra sigillata. Vystavené exponáty pochádzajú z veľkých germánskych pohrebísk, ako je Sládkovičovo, Abrahám a Veľký Cetín. Menší súbor predmetov je z okolia Topoľčian.

Druhá časť výstavy bola venovaná Rimanom. Pozdĺž Dunaja Rímania vybudovali systém pohraničných táborov, ktorých úlohou bolo chrániť rímske hranice. Vedľa týchto táborov vznikali civilné osady. Neďaleko Bratislavy pri Rusovciach stál niekdajší vojenský tábor s príslušnou civilnou osadou Gerulata. Ďalší vojenský tábor - Kelemantia bol vybudovaný pri obci Iža, v polohe Leányvár. Predmety z týchto dvoch nálezísk bolo možné vidieť na tejto výstave. Ide o bronzový riad, keramiku, bronzové a železné šperky, koráliky súčasti odevu – pracky, kovania opasku, ihlice, gombíky, sklenené poháre, fľaštičky a železné hroty kopijí. Nenahraditeľnou pomôckou pri skrášľovaní rímskych žien boli bronzové zrkadlá. Jedno z nich mohol návštevník vidieť aj na vlastné oči. Vystavené pákové nerovnoramenné kovové váhy asi pochádzajú z výbavy rímskeho obchodníka. Vysokú úroveň lekárskej vedy dopĺňa nález súboru bronzových lekárskeho nástrojov. Vo voľnom čase sa Rímania radi hrali rôzne hry, napr. hra v kocky alebo iné stolové hry. Medzi exponátmi sa nachádzalo niekoľko hracích kociek a hracích žetónov. V rímskom svete na písanie používali kostené alebo kovové rydlá – stylusi. Dva exempláre týchto stylusov možno vidieť medzi vystavenými exponátmi. Oblasť náboženstva a kultov bola zastúpená bronzovými plastikami rímskych bôžikov, ako i odliatkom kamenného domáceho oltáríka. Samostatná vitrína bola venovaná luxusnej keramike terra sigillata.

Rekonštrukcia rímskeho mužského a ženského odevu.

Záštitu nad výstavou prevzalo aj Veľvyslanectvo Maďarskej republiky na Slovensku.

Pre návštevníkov bol pripravený zaujímavý poňatý a riešený trojjazyčný sprievodca k výstave a mali možnosť si zakúpiť aj odbornú literatúru k tejto problematike. Výstava sa konala od 4. 3. 2011 do 30. 4. 2011.

Eszter Kováčsová

V Radzovciach otvorili stálu archeologickú expozíciu

Dňa 6. apríla 2011 sa v obci Radzovce, okr. Lučenec uskutočnilo slávnostné otvorenie stálej archeologickej expozície vo vlastivednej izbe spoločenského domu krstom knihy „Radzovce. Osada ľudu popolnicových polí“. Obec Radzovce leží na slovensko-maďarskom pomedzí, a tak sa podujatie konalo pod záštitou Rudolfa Chmela, podpredsedu vlády pre ľudské práva a národnostné menšiny. Na realizácii expozície sa dôležitou mierou podieľalo viacero inštitúcií – obec Radzovce, z časti ktorej mohol vzniknúť aj rozšírený bilingválny slovensko-maďarský reprint krstenej knihy, ďalej Archeologický ústav SAV v Nitre a Novohradské múzeum a galéria v Lučenci.

Podujatia sa zúčastnilo približne 80 hostí. Medzi zúčastnenými boli predstavitelia slovenskej i maďarskej archeológie, reprezentanti SAV, krajskej a regionálnej samosprávy, hostia z družobnej obce Karancslapujtő, občania obce Radzovce, zánietení nadšenci a milovníci archeológie z novohradského regiónu a v neposlednom rade historik Pavel Dvořák, ktorý archeologické Radzovce spopularizoval.

Slávnostnú časť otvorili hudobné a slovensko-maďarské recitačné vystúpenia detí z Radzoviec. Potom nasledovali príhovory. Ako prvý sa slova ujal starosta obce Péter György a odovzdal priestory budovy svojmu novému poslaniu. Na jeho slová nadviazal profesor Václav Furmánek. V príhovore predstavil nielen publikáciu, ale aj edíciu Archeologické pamätníky Slovenska (APS), v rámci ktorej monografia vyšla. Nasledujúce slová patrili jeho spomienkam na výskumy pod Monosou a ľuďom, s ktorými spolupracoval. Na záver zdôraznil jednu z majoritných úloh každého vedeckého pracovníka, ktorou je odovzdávanie poznatkov vedy nielen odborníkom, ale aj širokej verejnosti a predstavil koncepciu expozície.

Vo vstupnej, pravej časti sú prezentované nálezové situácie a nálezy z pohrebiska a v druhej oddelenej ľavej časti miestnosti si možno prezrieť nálezy zo sídliska. Súčasťou expozície bol pri otvorení výber publikácií, v ktorých sa praveké Radzovce nachádzajú alebo ako významná lokalita citujú. Stálu expozíciu dopĺňajú nielen postery terénnych situácií a nálezov zo sídliska a pohrebiska, ale aj postery vytvorené pre výstavu „Slovacchia. Crocevia delle civiltá Europee“ v Taliansku a pre výstavu o významných lokalitách v Ponitrianskom múzeu v Nitre. Poslednou časťou expozície je videoprojekcia už spomenutých filmov Pavla Dvořáka.

Pohľad na časť expozície so sídliskovými nálezmi (foto: D. Marková).

Potom nasledoval slávnostný krst a príhovor podpredsedu SAV Ľubomíra Falt'ana, ktorý okrem iného uviedol význam prezentácie a zviditeľňovania vedeckých výsledkov Slovenskej akadémie vied. Krstilo sa symbolicky – radzoveckou hlinou.

Radzovce patria medzi významné lokality doby bronzovej na Slovensku. Ich dôležité miesto v slovenskej archeológii potvrdzuje nielen komplexne preskúmané a spracované pohrebisko ľudu popolnicových polí, ale aj súveké sídlisko, s dokladmi metalurgickej činnosti. Nálezové situácie a bohatý i variabilný nálezový fond sú dôležitým zdrojom pri riešení otázok, ktorými sa archeológia zaoberá. A preto treba vyzdvihnúť predstaviteľov obce Radzovce, ktorí po finančnej a organizačnej stránke úspešne zrealizovali myšlienku otvorenia stálej archeologickej expozície, a tým sa pripojili k stále minoritnej skupine obcí, ktoré prezentujú svoju minulosť prostredníctvom lokálnych múzeí či archeoparkov.

Na záver je potrebné podotknúť, že ďalšou aktivitou, ktorú obec v spolupráci s Archeologickým ústavom SAV vyvíja, je zrealizovanie archeoparku, ktorý bude pozostávať z rekonštrukcií zrubovej stavby, pylónu, pohrebnej hranice a modelov hrobov pilinskej a kyjatickej kultúry.

Tešíme sa na ďalšiu spoluprácu!

Dana Marková

Historický odev a jeho využitie v súčasnosti

Autorská výstava Beáty Nitrianskej, ktorá je krátkym exkurzom do dejín odievania s cieľom priblížiť návštevníkovi vybrané typy odevov a rekvizít z jednotlivých historických období bez špecifického chronologického vymedzenia, avšak so zreteľom na súčasné praktické využitie umeleckej textilnej tvorby s historickou tematikou.

Autorka sa tvorbou replík historických odevov a dobových rekvizít (doplňky k odevom, listiny, vľajky, štandardy) zaoberá od roku 1989. V rámci svojej tvorby sa venuje aj výskumu v oblasti dejín odievania a odevných doplnkov v kontextoch kultúrno-spoločenského vývoja v rámci jednotlivých historických období. Autorkina tvorba je inšpirovaná dobovými výtvarnými dielami, hlavne portrétmi historických osobností, knižnými ilumináciami, freskami, mozaikami, sochárskymi, architektonickými a literárnymi dielami. Vo svojej tvorbe pracuje so širokou materiálnou základňou – kombinuje textil, kov, drevo, kožu, ručný papier, pergamen a. i., čím vzniká jej charakteristický výtvarný rukopis.

Súčasťou výstavy je aj obrazová prezentácia aktivít OZ Nitrianska turnajová spoločnosť, ktorej členkou je aj autorka. Nitrianska turnajová spoločnosť organizuje rôzne kultúrne akcie zamerané na propagáciu histórie, v súčasnosti hlavne Medzinárodný turnaj v stredovekom šermi „O meč kráľa Svätopluka“ počas mestských slávností „Dni Nitranov“.

Okrem toho budú do 5. augusta zapožičané 3 odevy, ktoré vznikli v rámci historického workshopu projektu s názvom „Spoznávanie spoločných kultúrno historických koreňov našich predkov“ v rámci Projektu cezhraničnej spolupráce Maďarská republika – Slovenská republika 2007-2013, financovaného z fondu ERDF, realizovaného obcou Mojmirovce, ako vedúcim partnerom a Furmicska Néptánc Egyesület – ľudovou tanečnou skupinou z družobnej obce Csömör. Ide o rekonštrukcie odevu cisárovnej Márie Terézie, odevu Rádu sv. Štefana pre Antona Grassalkoviča a odevu grófa Jána Imricha Nepomuka Huňadyho.

Výstava potrvá do 28. augusta 2011.

Pavol Rusnák

Tajuplné záznamy z doby bronzovej.

V Keltsko – rímskom múzeu v bavorskom mestečku Manching otvorili 26. mája výstavu venovanú jedinému druhu artefaktov pod názvom **Aenigma. Der rätselhafte Code der Bronzezeit.**

Skupina hlinených, výnimočne i kamenných predmetov sa v malebnej talianskej reči nazýva ako „Tavolette enigmatici - Tajuplné tabuľky“. Ich slovenské pomenovanie „Bochníkovité idoly“ vychádza z najčastejšie sa vyskytujúceho tvaru pripomínajúceho zmenšený model bochníku chleba. V terminológii korektní, ale popisní Nemci im niekedy hovoria „Ornamentom pokryté hlinené objekty“. Tieto 5-10cm dlhé predmety pokrývajú totiž skupinky odtlačkov i vyrytých obrazcov kombinovaných do skupín a rôznych zoskupení. Usporiadanie rýh a odtlačkov nie je výsledkom náhody, ale vopred premysleného zámeru. Podľa rôznych interpretácií sa uvažuje, že ide o počítačový systém, možno dokonca o istý druh ranného znakového písma. Ďalšie ich označujú ako pečate, napríklad pre

Ukážka byzantského ranostredovekého odievania.

maľovanie ľudskej pokožky, alebo ich spájajú s nadregionálnou výmenou tovarov či mágiou. Nechýbajú názory, že sa jedná o symbolické vyjadrenie plodivej sily či kmeňových zväzov pravekej spoločnosti. Krátky, nie úplný prehľad interpretačných možností dokladá, že talianske pomenovanie je veľmi výstižné. Na výstavu v Manchingu získal jej autor, Dr. Wolfgang David okolo 100 idolov a im príbuzných predmetov z desiatich krajín, zo štyridsiatich múzejných inštitúcií a súkromných zbierok. V 18 vitrínach sa stretne aj so sprievodnými nálezmi: nádobami z vypálenej hliny, ihlicami, kopijami a sekeromlatmi z bronzu, kamennými odlievacími formami, ako aj s kostenými predmetmi, z ktorých niektoré sú pokryté ornamentom. Sprievodné nálezy dobre dokumentujú nadregionálne kontakty a príbuznosť materiálnej kultúry elít staršej doby bronzovej. Miesta nálezov - opevnené i otvorené sídliská v jednotlivých krajinách, atmosféru objavov i prvé publikácie nájdeme na štrnástich mnohofarebných textilných posteroch zavesených na stenách. Riešenie umožnilo podať obsiahnejšie informácie a zároveň ušetrilo steny vitrín, na ktorých nájdeme len číslo odkazujúce na poster.

Bochníkovité idoly a ich poznávanie sa stali predmetom samostatnej výstavy a interdisciplinárnej konferencie po prvý raz v roku 2010 v Cavriane, v talianskej Lombardii. Na tej sa potvrdilo už skôr známe spojenie s kultúrami staršej a počiatku strednej doby bronzovej. Ich prvý výskyt v závere eneolitu a prežívanie do stredobronzovej mohylovej kultúry sú výnimkou. Prekvapivé je územné rozšírenie: Od Bulharska po Bavorsko a od stredného Talianska po Poľsko. Talianska i nemecká výstava sú podobne koncipované avšak prezentujú rôzne objekty. V porovnaní s Lombardiou, kde boli mimoriadne bohato zastúpené lokality z apeninského poloostrova včítane takých unikátov ako kamenný idol z Korziky, na bavorskej výstave je vo väčšej miere prezentovaný stredoeurópsky materiál. Slovenské idoly a sprievodné nálezy boli a sú zastúpené na obidvoch akciách. V Taliansku nálezy z Vlastivedného múzea v Galante, Múzea Jána Thaina v Nových Zámkoch a SNM – Archeologického múzea v Bratislave, v Bavorsku pribudli Západoslovenské múzeum v Trnave, Archeologický ústav SAV v Nitre, Vlastivedné múzeum v Hlohovci a Tekovské múzeum v Leviciach. Predovšetkým v Manchingu sa ukázalo, že západné Slovensko tvorí popri severnom Taliansku jedno z ťažísk výskytu týchto tajuplných artefaktov. So 44 nájdenými idolmi je Nitriansky Hrádok pri Šuranoch najvýznamnejšou lokalitou vôbec. Ani z hľadiska počiatku ich skúmania nie je územie Slovenska pozadu. Už v druhej polovici 19. storočia získal bochníkovitý idol pri archeologickom výskume v Maďarovciach, dnes Santovke barón Eugen Nyári, ktorý ho v roku 1872 daroval do benátskeho Múzea Correr. K talianskej výstave vyšiel katalóg, k bavorskej sa katalóg pripravuje. Prezentácie v Manchingu i Cavriane sú príkladom, ako kvalitne pripravené výstavy môžu zhrnúť stav skúmania významného druhu artefaktov a tým sa stať východiskom pre bádanie v budúcnosti. Výstava v Keltsko- rímskom múzeu v Manchingu je otvorená do 13.11.2011.

Juraj Bartík, Radoslav Čambal

JUBILEÁ

V 1. polroku 2011 si pripomínáme životné jubileá našich členov

80 rokov

prof. PhDr. Mária Novotná, DrSc.
PhDr. Pavol Kuka, CSc.
PhDr. Jozef Paulík, CSc.

70 rokov

prom. Hist. Štefánia Tóthová
prof. , PhDr. Alexander Ruttkay, DrSc
MUDr. Dušan Guller

60 rokov

PhDr. Jana Šulcová
Ing. Slavomír Dúbravský

50 rokov

Ing. Jana Mihályiová
Zdeno Tomo

Jubilantom srdečne blahoželáme!

K životnému jubileu Prof. PhDr. Márie Novotnej, DrSc.

Jubilantka zasvätila celý svoj život vedeckému bádaniu a pedagogickej činnosti v odbore archeológia. Počas svojej viac ako 50-ročnej vedeckej práce sa stala významnou, medzinárodne uznávanou vedeckou osobnosťou. Jej mnohostranná činorodosť sa prejavila vo všetkých formách archeologickej práce, vo vedecko-výskumnej i výchovno-vzdelávacej oblasti.

Na najvyššej profesionálnej úrovni sa venovala najmä rozsiahlej heuristickej, publikačnej, edičnej a organizačnej činnosti. Pre jej prácu je charakteristická vysoká profesionalita, systematickosť, dôslednosť, schopnosť analytického a syntetického prístupu k riešeniu skúmanej problematiky. Medzi najvýznamnejšie výsledky jej teoretickej vedeckej práce patrí priekopnícke vypracovanie chronologických schém pre dobu bronzovú na Slovensku, hypotéz o hospodárskom a duchovnom vývoji spoločnosti doby bronzovej na Slovensku,

v Karpatskej kotline a v strednej Európe. Okrem nich sa jej podarilo zrekonštruovať počiatky banickej činnosti a metalurgie meďi na Slovensku ako jedného z európskych produkčných centier a prehodnotiť periodizáciu a chronológiu medených a bronzových depotov na Slovensku a v Karpatskej kotline.

Profesorka Novotná bola vedúcou celého radu grantových úloh, je autorkou početných monografií a pôvodných vedeckých prác publikovaných doma i v zahraničí. Jej práce patria k základnej, veľmi často citovanej odbornej literatúre. Venovala sa zároveň aj vedecko-popularizačnej činnosti. Odborná verejnosť ju pozná aj ako organizátorku viacerých vedeckých podujatí a členku početných domácich i zahraničných vedeckých a akademických komisií, grémii, orgánov a inštitúcií, ktoré svedčia o uznaní jej vedeckej práce.

Za svojho života vychovala niekoľko generácií slovenských archeológov. Značná časť jej odbornej kariéry sa viaže ku Katedre archeológie Univerzity Komenského v Bratislave. V r. 1997 sa zaslúžila o vznik nového, samostatného študijného odboru klasická archeológia na Slovensku. V tom istom roku založila na Trnavskej univerzite v Trnave Katedru klasickej archeológie, ktorá je dodnes jediným pracoviskom svojho druhu v Slovenskej republike. Katedra, ktorú viedla takmer 10 rokov, získala prostredníctvom jej aktivít významný kredit na medzinárodnom vedeckom poli. Nemožno opomenúť ani jej niekoľkoročné pôsobenie na Katolíckej univerzite v Ružomberku.

Za svoju mimoriadnu vedeckú činnosť a prínos v odbore archeológia bola jubilanťka ocenená viacerými inštitúciami doma i v zahraničí. Za rozvoj vedy získala medailu Poľskej akadémie vied, za propagáciu slovenskej vedy v nemecky hovoriacich krajinách cenu M. a J. Danihelsových, za vedecko-pedagogickú činnosť striebornú medailu UK v Bratislave, za výskum v oblasti Horného Spiša striebornú medailu Ministerstva poľnohospodárstva, za dielo Svedectvá predkov prámiu Literárneho fondu, ďalej medailu Sv. Gorazda MŠ SR, cenu Antona Hajduka Trnavskej univerzity v Trnave a striebornú plaketu Archeologického ústavu SAV. Hodnotné dielo, ktoré za svojho života vytvorila, sa stalo majetkom nielen slovenskej, ale aj európskej archeológie.

Prof. PhDr. Mária Novotná, DrSc. oslávila svoje významné životné jubileum v plnom pracovnom nasadení. Jej obdivuhodná činorodosť a neustály pracovný elán sú významným stimulom nielen pre ňu, ale aj pre jej blízkych spolupracovníkov, kolegov i poslucháčov, ktorým naďalej odovzdáva svoje bohaté znalosti a skúsenosti.

Klára Kuzmová

Životné jubileum prof. PhDr. Alexandra Ruttkaya, DrSc.

V r. 2011 sa v plnej tvorivej sile dožíva dôležitého životného jubilea mimoriadne významný archeológ, prof. PhDr. Alexander Ruttkay, DrSc. Narodil sa 24. apríla 1941 v Budapešti. V roku 1945 sa celá rodina presťahovala na Slovensko. Po úspešnom absolvovaní gymnaziálneho štúdia v Piešťanoch začal štúdium archeológie na Filozofickej fakulte UK v Bratislave. Ukončil ho s vyznamenaním v r. 1963. Okamžite nastúpil na miesto archeológa vo vtedajšom Krajskom vlastivednom múzeu v Bojniciach. Aj vzhľadom na svoj aktívny prístup k výskumu bol v r. 1965 na základe konkurzného pokračovania prijatý do zamestnania v Archeologickom ústave Slovenskej akadémie vied. Tu pracuje podnes. V r. 1979-1990 vykonával funkciu zástupcu riaditeľa Archeologického ústavu SAV v Nitre. Od r. 1991 do r. 2008 pôsobil vo funkcii riaditeľa. Podnes je aktívne vedecky činný vo funkcii vedúceho vedeckého pracovníka. V r. 1975 získava hodnosť kandidáta historických vied. V r. 1988 úspešne obhájil vedeckú hodnosť doktora historických vied. V r. 1994 sa na Filozofickej fakulte UK habilitoval na docenta. V r. 1999 bol po úspešnej inaugurácii prezidentom menovaný za profesora v odbore archeológia.

Jeho diplomová práca bola zameraná na dobu sťahovania národov. Ako to už život často prináša, v ďalšej činnosti sa odbornore venoval najmä stredoveku. Pomerne rýchlo sa vypracoval na špičkového bádateľa v oblasti včasného a vrcholného stredoveku nielen na Slovensku, ale aj v celoeurópskom meradle. Systematicky sa venoval terénnym výskumom, ich odbornému vyhodnoteniu, ako aj rozsiahlemu teoretickému výskumu najstarších národných dejín. Ku kľúčovým témam jubilanta patria najmä okruhy vojenstva, Nitrianskeho kniežatstva, christianizácie, vzniku uhorského kráľovstva, štruktúry stredovekej spoločnosti, ale i kláštory, liečiteľské rády, pohrebiská, hrady a hradiská, kostoly. Do dejín stredoeurópskej archeológie sa nezmazateľne zapísali najmä významné terénne výskumy v Ducovom, Nitrianskej Blatnici, Nitre-Dražovciach, ale i menšie odkryvy – stredoveké hrady v Partizánskom, Nitrianskom Rudne, Dolných Lefantovciach, kostoly – Zbehy, Koš, či kláštor v Piešťanoch.

Výsledky svojej vedecko-výskumnej práce jubilant zúročil v rozsiahlej publikačnej činnosti. Je zostavovateľom viacerých zborníkov z domácich i medzinárodných konferencií, autorom, resp. spoluautorom štrnástich monografií a temer 300 vedeckých štúdií doma i v zahraničí.

Jubilant viedol desiatky významných domácich projektov. Z nich možno poukázať najmä na projekty VEGA - "Kultúra každodenného života vo včasnom a vrcholnom stredoveku", "Vojenstvo, výzbroj a fortifikačné systémy v stredoveku", „Hradiská, hrady a dvorce vo včasnom a vrcholnom stredoveku v stredodunajskom priestore“, „Kostol a prikostolný cintorín v kultúre včasného a vrcholného stredoveku“. V súčasnosti je hlavným riešiteľom monografie Staré Slovensko – vrcholný stredovek.

Vďaka svojej vedeckej výkonnosti je prof. Ruttkay aktívne začlenený do medzinárodného výskumného priestoru. Veľmi erudovane reprezentoval archeológiu na mnohých domácich a medzinárodných konferenciách, ale aj v multilaterálnych projektoch. Od r. 1998 je koordinátorom projektu Moravia Magna pod patronáciou Medzinárodnej akademickej únie pri Rade Európy. V r. 1999-2002 zastupoval Slovensko v medzinárodnej komisii expertov pri príprave výstavného a publikačného projektu Stred Európy okolo r. 1000. Jeho výsledky v oblasti výskumu stredovekých hradov ho posunuli do pozície zodpovedného riešiteľa programov Castrum Bene v rámci slovensko –

česko – rakúsko - maďarskej spolupráce. Za slovenskú stranu viedol významný a úspešný projekt v rámci programu Culture 2000 – Hradý medzi Rýnom a Dunajom.

Osobitne významné sú aj jeho vedecko-organizačné aktivity, ktoré vykonával s plnou zodpovednosťou. Vymedzený priestor neumožňuje vymenovať všetky jeho významné funkcie. V r. 1988-1991 bol predsedom Komisie pre obhajoby kandidátskych dizertačných prác. V prelomových rokoch 1989–1990 bol predsedom Slovenskej archeologickej spoločnosti. V roku 1990 sa stal predsedom komisie pre obhajoby doktorských (DrSc.) dizertačných prác z odboru archeológia v SR. Od r. 1997 bol členom Oborovej komisie pre doktorandské (PhD.) štúdium, od r. 2000 členom komisie pre historické vedy pri Akreditačnej komisii SR a od r. 2000 garantom odboru slovenské dejiny na UKF v Nitre. V r. 2002 sa stáva členom Rady programu ŠPVV pre mladých vedcov a doktorandov a predsedom podprogramu pre projekty v tejto kategórii. Od r. 1996 bol členom Vedeckej rady UKF v Nitre a v r. 1994-2000 členom Vedeckej rady FFUK v Bratislave. Je členom Učenej spoločnosti SAV, Slovenského komitétu slavistov, Vedeckého kolégia SAV pre kultúrno-historické vedy. Aktívne pôsobí v mnohých medzinárodných vedeckých organizáciách - Európska akadémia vied a umení, Výkonný výbor Medzinárodnej únie vied prehistorických a protohistorických pri UNESCO, Nemecký archeologický ústav, Spoločnosť pre vedy o umení a archeológiu Maďarskej akadémie vied (čestný člen). Od r. 2004 vykonáva náročnú prácu vo funkcii predsedu Komisie na overovanie osobitnej odbornej spôsobilosti pri Ministerstve kultúry SR.

Samozrejmosťou súčasťou jeho aktivít je účasť v pedagogickom procese. Významne sa zaslúžil o začlenenie výučby archeológie do programu štúdia na Filozofickej fakulte UKF v Nitre. Od r. 1996 pôsobil pedagogicky na vysokých školách: FF UKF Nitra, FF UK v Bratislave, MU v Brne a i. Vychoval 28 aspirantov a doktorandov v odbore archeológia a história.

Jeho všestranné aktivity neostali iba pri samotnej vede. Od počiatku aktívne vystupoval aj vo vzťahu k sprístupňovaniu výsledkov vedeckovýskumnej činnosti širokej verejnosti. Názorne to dokazuje obrovský počet vedecko-populárnych článkov, rozhovorov a monografií. Pozoruhodný je najmä rozhodujúci podiel na vybudovaní rekonštrukcii in situ veľkomoravského veľmožského dvorca v Ducovom. V tejto súvislosti treba zdôrazniť aj zásluhu A. Ruttkaya na začlenení Slovenska do projektu Stred Európy okolo roku 1000, v rámci ktorého bola v r. 2002 slovenskej verejnosti predstavená rovnomenná výstava v Slovenskom národnom múzeu – jedno z najnavštevovanejších podujatí v dejinách slovenského múzejníctva. Aktívne spolupracuje s viacerými občianskymi združeniami (napr. Nitrianska Blatnica – OZ Jurko). Práve vďaka prof. Ruttkayovi sa podarilo vnieť do povedomia širokej verejnosti prvé objavy na veľkomoravskom hradisku v Bojnjej a presvedčiť zodpovedných na rôznych úrovniach o nevyhnutnej podpore podobných výskumov.

Prof. Alexander Ruttkay je držiteľom veľkého počtu ocenení. K najvýznamnejším patrí Zlatá čestná plaketa

...pri preberaní významného ocenenia z rúk primátora Nitry (foto: M. Ruttkay)

Slovenskej akadémie vied za zásluhy v spoločenských vedách (2001), Cena Slovenského literárneho fondu za publikáciu Slovensko vo včasnom stredoveku, ktorej bol spoluautorom a editorom (2004). V tomto roku bol zaradený medzi významné osobnosti SAV a je čerstvým držiteľom Ceny mesta Nitry. Je čestným občanom mesta Piešťany a Nitrianskej Blatnice. Je zaradený v základných encyklopedických prácach o Slovensku a od 1991 vo viacerých publikáciách - ročníkoch typu Who is who v zahraničí a na Slovensku.

Jubilant patrí k tým predstaviteľom slovenskej generácie, ktorí vstúpili slovenskej archeológii významnú tvár. Ako riaditeľovi ústavu sa mu podarilo na začiatku 90-tych rokov nielen ústav stabilizovať, ale postupne aj zabezpečiť

jeho rozvoj. Podporou viaczdrojového financovania a zapojenia sa do domácich a medzinárodných projektov, rozvojom záchranných výskumov sa AÚ SAV stal významným pracoviskom v európskom výskumnom priestore. Práve vďaka aktivitám prof. A. Ruttkaya sa pracovisko výrazne omladilo, čo je základom jeho ďalšieho úspešného napredovania.

Na tomto mieste je treba zdôrazniť aj jubilatove osobnostné charakteristiky. Patrí k tým, ktorí sa vždy snažia riešiť situácie bezkonfliktne, k tým, ktorí podporujú diskusie a hľadanie spoločných riešení. Vždy podporoval novátorské výskumné projekty. Aj vďaka jeho láske k športu patrí k jeho životnému krédu čestná a spravodlivá súťaž, podpora jednotlivcovi i kolektívu a snaha o neustále vyššie ciele a lepšie výkony.

Váženému jubilatovi prof. A. Ruttkayovi želáme do ďalších rokov veľa zdravia, rodinnej i pracovnej pohody, radosti a spokojnosti.

Ad multos annos!

Matej Ruttkay

Jozef Paulík osemdesiatročný

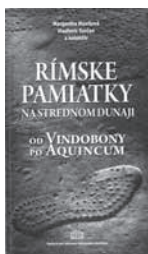

30. marca 2011 sa dožil vzácneho jubilea – 80 rokov od narodenia PhDr. Jozefa Paulík, CSc. Rodák zo slovenskej obce Sósokút v blízkosti Budapešti viac než 50 rokov svojho života venoval archeológii na Slovensku ako pracovník Archeologického ústavu SAV i SNM-Archeologického múzea. Jeho veľmi rozsiahle životné dielo pozostáva z monografií, desiatok štúdií i niekoľkých výstav, venovaných odborníkom a širokej verejnosti. K jeho aktivitám patrí tiež rada archeologických výskumov v teréne, katalógové spracovania múzejných zbierok i tisíce inventárnych záznamov v múzejnej dokumentácii. J. Paulík patrí k archeológom, ktorí sa vo svojich prácach neuspokojili s opisom nálezov alebo s prezentovaním viac-menej uceleného prehľadu názorov prednesených inými. Všeobecný rozhľad a hlboké znalosti presahujúce odbor archeológie mu umožnili pristupovať k interpretácii nálezov zo Slovenska s veľkým nadhľadom. Ten sa po prvý raz naplno prejavil pri vyhodnotení výsledkov výskumu náčelníckej mohyly v Čake, keď neváhal prekročiť slovenské hranice a premostiť najstaršie grécke dejiny zo stredoeurópskym pravekom. Dôverná znalosť Homérových eposov viedla jubilanta k porovnávaniu pasáže o pohrebných zvykoch mýtických hrdinov s archeologicky preskúmanými nálezovými situáciami v Karpatskej kotline. Výsledkom bola teória o podiele bojovníckej elity čakanskej kultúry na tzv. prvom veľkom sťahovaní národov a zničení mykénskej civilizácie. Kým reakcie na jeho práce boli doma skôr zdržanlivé, zo zahraničia prichádzali ponuky na spoluprácu, pozvania na konferencie i výzvy publikovať najnovšie poznatky. Možnosť zavŕšiť svoju teóriu spracovaním nálezov na Balkáne a v Stredomorí J. Paulík nedostal a jemu tak blízke lokality v Grécku, Taliansku, Palestíne a Egypte nikdy nenavštívil. Žil za železnou oponou a pochybné cesty, ktorými sa dali zákazy obísť nehľadal. Od počiatkov vedeckej práce sprevádzajú jubilanta nezávislosť a originalita v myslení. Ucelené názory na pozadie viacerých archeologicky zachytiteľných, avšak nepochopených javov, na hybné sily vývoja na vzťah materiálneho a duchovného života ako aj na praveké umenie pre ktoré nachádza impulzy v duchovnej oblasti a v kulte nájdeme v monografiách Praveké umenie na Slovensku z roku 1980 i Bronzom kované dejiny z roku 1993. V oboch nechýba jedinečný „Paulíkovský pohľad“ na pravekú, či v jeho ponímaní skôr protohistorickú spoločnosť.

Aj po odchode na dôchodok J. Paulík spracovával vybrané nálezy z vyvýšeniny nad sútokom riek Morava a Dunaj v Bratislave - Devíne. V súčasnosti oceňuje súkromie. Jubilatovi prajeme veľa zdravia a chuti do života.

R. Čambal

NOVÉ PUBLIKÁCIE

Margaréta Musilová, Vladimír Turčan, a kolektív: Rímske pamiatky na strednom Dunaji od Vindobony po Aquincum. Vydavateľ: Nadácia pre záchranu kultúrneho dedičstva, Slovensko. Vydanie 1. Pevná väzba, 200 s. Bratislava 2010, ISBN: 978-80-968910-1-6

Ako uvádzajú autori:

Publikácia Rímske pamiatky na strednom Dunaji od Vindobony po Aquincum vďaka množstvu počítačových vizualizácií, ilustrácií a mapiek akoby čitateľovi nasadila okuliare, cez ktoré uvidí tento úžasný dávny svet, z ktorého sa zachovali už len niekedy ťažko badateľné ruiny a roztrúsené artefakty. Kniha nás vtiahne do doby spred dvoch tisícročí, keď sa pri Dunaji utáborili Rimania a vybudovali tu strážne stanice, a celé mestá. Na stránkach publikácie oživa antická Gerulata v Bratislave-Rusovciach, Carnuntum a Vindobona na území dnešného Rakúska, ako aj Arrabona, Brigetio a Aquincum v dnešnom Maďarsku. To všetko sú lokality, ktoré sú zastávkami pri výletoch na bicykli, ale aj po vode, alebo autom. Autori knihy sú odborníci, ale pri zostavovaní publikácie mysleli aj na to, aby poskytli seriózne a pritom pútavé informácie, ktoré pridajú výletným zastávkam poznávací obsah.

Publikácia už v názve naznačuje, že ide v našom stredoeurópskom priestore o unikátny itinerár, jedinečného sprievodcu po ešte viditeľných pamiatkach z rímskych čias na území Slovenska aj krajín ležiacich v našom blízkom susedstve.

Slovenská archeologická spoločnosť pri SAV udelila publikácii výročnú cenu 2010 za kvalitnú formu popularizácie rímskych pamiatok pre širšiu verejnosť.

Redakcia

Titus Kolník, Eva Kolníková, Jozef Vladár: Ľudmila Cvengrošová a dávne Slovensko (medaily, reliéfy, sochy). Vydalo Vydavateľstvo Michala Vaška v spolupráci so Spoločnosťou Antona Točíka za podpory Archeologického ústavu SAV a ďalších prispievateľov. Pevná väzba, 180 strán, farebná tlač, 173 fotografií z archívu Ľ. Cvengrošovej. Prešov 2010. ISBN 978-80-7165-822-1.

Traja poprední slovenskí archeológovia sa rozhodli týmto dielom vzdať hold akademickej sochárke pani Ľudmile Cvengrošovej a jej dielu, ktoré má nadčasovú hodnotu. Z jej bohatej tvorby je to iba časť, ktorá bola inšpirovaná dávnou minulosťou našej krajiny. Veľmi hodnotné, okrem

galérie výtvarných prác, je aj spracovanie stručného dejinného obrazu najstarších dejín Slovenska. Doplnené je výberom použitej literatúry a kalendárom L. Cvengoršovej. Knihu možno zakúpiť v Knižnici AÚ SAV.

Gertrúda Březinová

Eva Horváthová: Osídlenie badenskej kultúry na slovenskom území severného Potisia: venované pamiatke PhDr. Stanislava Šišku, DrSc. Nitra : Archeologický ústav SAV, 2010. 236 s. Archaeologica Slovaca Monographiae. Studia, Tomus XIII. ISBN 978-80-89315-33-8.

Publikácia je venovaná pamiatke PhDr. Stanislava Šišku, DrSc., významnej osobnosti slovenskej archeológie, ktorý na území východného Slovenska realizoval niekoľko systematických výskumov cielene zameraných na riešenie problematiky vývoja osídlenia v mladšej až neskorej dobe kamennej. Nesporne k najdôležitejším aktivitám menovaného autora môžeme zaradiť systematické výskumy na polykultúrnych sídliskách v Zemplínskych Kopčanoch a Šarišských Michal'anoch, kde zdokumentoval niekoľko desiatok objektov badenskej kultúry. Odtiaľ pochádzajúci archeologický materiál po kvalitatívnej stránke nálezových celkov nemá na východnom Slovensku konkurenciu.

Po úvodných kapitolách venovaných geografickým a prírodným podmienkam východného Slovenska autorka práce podrobne analyzuje stav bádania sledovanej kultúry v regiónoch Gemera, Košickej kotliny, Východoslovenskej nížiny, Spiša a Šariša. Samostatnú pozornosť venuje typologickým analýzám sídliskových objektov na oboch nosných lokalitách. Situovanie konkrétnych typov objektov na sídlisku v Šarišských Michal'anoch dovoľuje uvažovať o vysoko organizovanej líniovej zástavbe zrubových stavieb, ktoré sa pravdepodobne koncentrovali pozdĺž vnútornej línie obrannej priekopy. Na pláne výskumu zo Zemplínskych Kopčian vzbudzuje mimoriadnu pozornosť komplex objektov väčších rozmerov oválneho až obdĺžnikového pôdorysu, ktoré naznačujú cielené rozdelenie sídliska na dve hospodársky rozdielne využívané plochy. Uvedené doklady plánovaných sídliskových zástavieb v Šarišských Michal'anoch a Zemplínskych Kopčanoch sú na celom území rozšírenia badenskej kultúry veľmi ojedinelé. V kapitole venovanej pohrebiskám badenskej kultúry autorka klasifikuje kostrové, žiarové a symbolické hroby, vrátane nálezov zvieracích depónií. Mnohé poznatky čerpá z pohrebísk a hrobov preskúmaných v širšej oblasti severného Potisia. V najrozsiahlejšej kapitole venovanej materiálnej kultúre, zameriava pozornosť na podrobnú analýzu a syntézu archeologického materiálu pochádzajúceho nielen zo Šarišských Michal'ian a Zemplínskych Kopčian, ale aj z ďalších významných nálezísk východného Slovenska a priľahlej časti Gemera. Tie sa stali podkladom pre vypracovanie návrhu relatívnej chronológie badenskej kultúry na sledovanom území. V kapitole venovanej ekonomike spoločnosti zohľadňuje výsledky analýz prírodovedných odborov, ktoré v mnohom dopĺňajú naše informácie o spôsoboch hospodárstva vtedajšej spoločnosti. Monografia Evy Horváthovej je doposiaľ jedinou publikáciou komplexnejšie zaoberajúcou sa osídlením badenskej kultúry v širšej geografickej oblasti Slovenska.

Redakcia

Kariny Grömer: Prähistorische Textilkunst in Mitteleuropa – Geschichte des Handwerkes und der Kleidung vor den Römern. Pevná väzba, 480 strán, bohatá obrazová príloha s množstvom rekonštrukcií a názorne použitého archeologického materiálu. Vyšla vo Viedni v roku 2010, (verlag@nhm-wien.ac.at). ISSN 2077-393. ISBN 978-3-902421-50-0.

Knihu je súhrnom informácií o textilnej produkcii v strednej Európe od praveku až po dobu rímsku. Publikácia vyšla v rámci výskumných projektov realizovaných v Naturhistorisches Museum vo Viedni a za podpory Fonds zur Förderung der wissenschaftlichen Forschung. Samostatné časti spracovali Regina Hofmann-de Keijzer a Helga Rösel-Mautendorfer.

Gertrúda Březinová

Časopis Živá Archeologie (Re)konstrukce a experiment v archeologii. Vydavateľom je Katedra archeologie FF Univerzity v Hradci Králové. 2000-2010. Do 150 strán. www.zivaarcheologie.cz

Do pozornosti širšej archeologickej ale aj laickej verejnosti odporúčam časopis s názvom Živá archeologie. Časopis vznikol ešte v roku 2000 pod názvom „Rekonstrukce a experiment v archeologii“. Ako prezrádza názov, obsahovo je zameraný na propagovanie archeológie formou rekonštrukcií a experimentu, ktoré majú čo najvernejšie priblížiť čitateľovi výsledky terénnych pozorovaní. Časopis vychádza raz ročne. V roku 2009 bol zaradený medzi neimpaktované recenzované časopisy.

Posledné číslo 11/2010 bolo tematicky venované Archeologickému ústavu v Prahe, ktorý v roku 2009 oslávil deväťdesiatku. Celý rad autorov v téme „Archeologický ústav v Praze“ prezentuje výsledky svojej práce počas pôsobenia v tejto inštitúcii. Príspevky sú zamerané prierezovo od praveku po stredovek. V rámci stredovekej archeológie sa objavila aj štúdia J. Maříkovej-Kubkovej „Kostel sv. Jiří v Kostolanech pod Tribečom“. Ide o česko-slovenský projekt zameraný na komplexný prieskum kostola (archeologický, stavebno-historický).

V druhej časti časopisu s názvom Varia predstavujú výsledky experimentálnej archeológie aj pracovníci iných inštitúcií. V závere sa môžeme dočítať aj o jednotlivých autoroch a ich pôsobiskách.

Kludia Daňová

Vladimír Varsik. Germánske osídlenie na východnom predpolí Bratislavy. Sídlišká z doby rímskej v Bratislave a v okolí. Archaeologica Slovaca Monographiae. Fontes, Tomus XVIII. Nitra 2011. ISBN 978-80-89315-34-5. Brožovaná väzba. 404 s. Samostatný príspevok od Aleny Šefčákovvej.

Monografické spracovanie pamiatok z doby rímskej predstavuje výsledky terénnej činnosti vyvolanej výstavbou diaľnice D-61 Mierová ulica-Senecká cesta, ktorá bola do užívania odovzdaná v roku 2002. Archeologický výskum sa uskutočnil v roku 1996 až 2000 zo začiatku pod vedením P. Ivana a od r. 1998 hlavne pod vedením autora monografie. Zasiahol mestské časti Trnávku, Vajnory a príslušnú obec Ivanku pri Dunaji. Napriek tomu, že výskum bol podmienený záchranným rázom všetkých terénnych aktivít, V. Varsikovi sa podarilo preskúmať, vyhodnotiť a monograficky spracovať pozoruhodný súbor nálezov, ktorý dopĺňa osídlenie v tejto časti Bratislavy a v okolí v dobe rímskej. Všetky objekty a nálezy sú precízne spracované, vyhodnotené a dané do súvislosti s okolitým kvádskym osídlením na juhozápadnom Slovensku. Práca má nemecké resumé.

Rozširuje a objednávky prijíma Archeologický ústav SAV Nitra.

Gertrúda Březinová

PANTA RHEI. Studies on the Chronology and Cultural Development of South-Eastern and Central Europe in Earlier Prehistory Presented to Juraj Pavúk on the Occasion of his 75. Birthday. Studia Archaeologica et Mediaevalia XI, Bratislava 2010. Editori: J. Šuteková - P. Pavúk - P. Kalábková - B. Kovár, počet strán: 624.

Medzi knižnými novinkami sa objavil dlho očakávaný zborník – *Festschrift* venovaný docentovi Jurajovi Pavúkovovi k jeho 75-tym narodeninám. Nosnou tematickou líniou je chronológia a kultúrny vývoj európskeho praveku od neolitu až po včasnú dobu bronzovú, reflektujúca ťažisko jubilantovej bádateľskej činnosti. Zborník pozostáva zo 42 cudzojazyčných príspevkov, ktoré v geografickom priestore sledujú problematiku od západnej Európy až po Anatóliu a ich autormi sú priatelia, kolegovia i študenti Juraja Pavúka.

Redakcia

OZNAMY REDAKCIE

Výzva

Výbor SAS vyzýva členov spoločnosti, aby priebežne nahlasovali svoje aktuálne e-mailové adresy a ich prípadné zmeny tajomníčke spoločnosti pre potreby rýchlejšej a dynamickejšej komunikácie s členskou základňou. Aktuálne údaje prosíme posielat' na adresu: klaudia.danova@gmail.com

Slovenská archeologická spoločnosť dáva do pozornosti svoju webovú stránku www.sas.sav.sk, na ktorej sú priebežne aktualizované všetky plánované akcie.

Múzeá, univerzity a iné inštitúcie, ktoré sú kolektívnymi členmi SAS môžu informácie o svojich akciách poskytnúť aj výboru SAS, ktorý ich následne zverejní na webovej stránke spoločnosti.

Knižnica Slovenskej archeologickej spoločnosti funguje pod vedením PhDr. J. Hunku, CSc. na AÚ SAV v Nitre. Zoznam kníh na výpožičku nájdete na webovej stránke spoločnosti.

Číslo účtu SAS pri SAV: 20007082/6500 (Poštová banka)

Názory a stanoviská prezentované v príspevkoch sa nemusia zhodovať s názormi a so stanoviskami redakcie. V takomto duchu príspevky prešli základnou jazykovou úpravou bez podstatných zásahov do znenia textu.

Noví členovia

Mgr. Marián Knoll, PhDr. V. Mitáš, PhD.

REDAKČNÁ UZÁVIERKA NASLEDUJÚCEHO ČÍSLA JE 31. 10. 2011

ČASOPIS VYJDE LEN V PRÍPADE DOSTATOČNÉHO POČTU PRÍSPEVKOV!!!

Vydáva Slovenská archeologická spoločnosť pri SAV v Nitre (Akademická 2, 949 21 Nitra). Hlavná redaktorka: Mgr. Alena Bistáková, PhD., (alena.bistakova@savba.sk). Redakčná rada: Mgr. R. Čambal, Mgr. E. Horváthová, PhD., PhDr. E. Miroššayová, CSc., PhDr. M. Musilová, Mgr. J. Šuteková, PhD. Počítačová sadzba: Mgr. A. Bistáková, PhD., P. Červeň.
(Na embléme pintadera zo 6. stor. pred Kr. zo Smoleníc. Návrh a grafické stvárnenie J. Marettová).